

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 1124

1. STUDENOGA 2024. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

9 771451 425001

In memoriam: Naco Zelić (1930. – 2024.)

**Istaknuti kulturni
djelatnik bačkih Hrvata**

SADRŽAJ

6

Strahinja Subotić o pozadini burnih reagiranja na imenovanje Tonina Picula za izjavitelja za Srbiju

**Napadi
iz predostrožnosti**

10

Obnovljeno igralište u vrtiću Marija Petković – Biser

Na radost mališana

12

Zlatko Romić, izbornik u ediciji Izabrana djela Balinta Vujkova i dobitnik nagrade Balint Vujkov Dida

**Jezik, mudrost i pošte-
nje u narodnim pričama**

20

Bunjevci bez granica u Somboru

Baština Bajskog trokuta

22

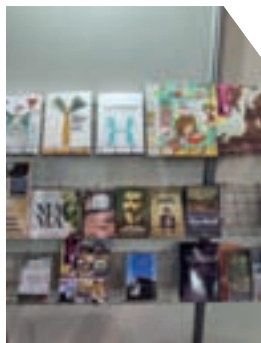
Proslava svetog Dimitrija, zaštitnika Srijemske biskupije
Svetac koji ujedinjuje

30

ZKVH i NIU Hrvatska riječ na beogradskom Sajmu knjiga

**Od narodne književnosti
do književne kritike**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Preradovićeve 11
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

vlč. Vinko Cvijin (predsjednik), vlč. Josip Ivešić,
Mirjana Stantić, Gordana Jerković, Nevenka
Tumbas, Renata Kuruc, Marica Stantić, Ama-
lija Šimunović, Željka Vukov

v. d. RAVNATELJICE:

Mirjana Trkulja

e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs

Ivana Petrekanić Sič

(koordinatorka dopisne službe)

dr. sc. Jasminka Dulić

(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov
(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković
(novinar, urednik rubrike kultura)

Ivan Ušumović
(novinar, urednik sportske rubrike)

Zvonko Sarić
(novinar)

Jelena Dulić Bako
(novinarka)

Suzana Darabašić
(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić

(tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Rotografika d.o.o., Subotica

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija

u publikaciji Biblioteka

Matice srpske, Novi Sad

32+659.3(497.113=163.42)

Skeniraj
i preuzmi
aplikaciju

Smi(je)mo li?

Prošlog vikenda održana je jedna od tri manifestacije koje u svom programu objedinjuju hrvatske subetničke skupine. Za razliku od šokačke i manifestacije srijemskih Hrvata, ona Hrvata Bunjevaca malo je šira od državnih granica. Šira toliko da su njezin dio i Hrvati Bunjevci koji su u razgraničenju teritorija ostali s mađarske strane granice.

Ove godine mjesto događanja bilo je Sombor i Hrvatski dom. Već sama najava bila je dovoljna da se povampire oni skriveni iza monitora i tipkovnica i da raspale po tome i upitaju se kako je to moguće da u centru Sombora (još) postoji i Hrvatski dom kada eto Srpskog doma nema u Vukovaru (za neupućene ima), i tome slični izljevi nesimpatija (da ne kažem mržnje).

Nekima je smetao Hrvatski dom, a nekima to što se manifestacija zove »Bunjevci bez granica«. Ne zbog toga »bez granica«, već onog bunjevačkog dijela.

Taj »bunjevački dio« toliko je Bunjevcima (izričitim nehrvatima) zaparao uši da su to okarakterizirali kao »krajnje tendenciozno i zlonamjerno manipuliranje bunjevačkim imenom, čime se negira nacionalna samobitnost Bunjevaca u Republici Srbiji«, a sve s potpisom krovne bunjevačke institucije i bunjevačke udruge u Somboru.

Zašto je od toliko drugih udruga, manifestacija, programa, naslova knjiga sporan baš Sombor? Toliko da u potpisnicima priopćenja izaziva »ozbiljnu zabrinutost i osudu pomenutih štetnih aktivnosti«, koje, kako kažu, provode pojedini čelnici hrvatske nacionalne zajednice u Srbiji, koji su ujedno i članovi pojedinih hrvatskih državnih institucija kojima je prilijepljeno da »bez imalo poštovanja negiraju, odbacuju i ništavnim smatraju odluke i pozitivne zakonske norme Republike Srbije koje uređuju manjinska pitanja, prava i slobode«.

I da se vratim na »nacionalnu samobitnost Bunjevaca«. Za početak, prijedlog da svi kojima je ugrožena »nacionalna samobitnost« budu dosljedni svojim stavovima, istupe iz hrvatskog državljanstva i vrate hrvatske putovnice.

Z. V.

Inicijativa za rekreacijsko-edukacijski centar na primorju

Predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća i saborska zastupnica **Jasna Vojnić** razgovarala je prošlog tjedna u Zagrebu s ministrom prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine te potpredsjednikom hrvatske Vlade **Brankom Bačićem** o mogućnosti otvaranja rekreacijsko-edukacijskog centra na primorju, koji bi trebao postati mjesto odmora i učenja za djecu i mlade pripadnike hrvatske manjine iz Srbije. Kako je objavljeno na Facebook stranici HNV-a, snažnu podršku ovoj inicijativi pružili su i saborski zastupnici iz Bosne i Hercegovine **Nevenko Barbarić** i **Dario Pušić**.

H. R.

Sjednica Odbora za službenu uporabu jezika i pisma HNV-a

Sjednica Odbora za službenu uporabu jezika i pisma Hrvatskog nacionalnog vijeća održana je u srijedu, 23. listopada u Hrvatskom domu – Matici.

Na dnevnom redu druge po redu sjednice među ostalim je bilo sagledavanje provedbe prava, odnosno primjene Zakona o službenoj uporabi jezika i pisma na teritoriju grada Subotice, što je u skladu sa strateškim planom Strategije, a o čemu predsjednica ovog odbora **Ljubica Vuković Dulić** kaže:

»Kao predmet analize primjene ovoga prava odabran je segment koji se tiče komunikacije pojedinih institucija s građanima (obavijesti, internetske stranice, obrasci) te ispisivanja imena/naziva tijela koja obavljaju javna ovlaštenja, a prema Zakonu o službenoj uporabi jezika i pisma (članak 11. i članak 19.) te Zakonu o zaštiti prava nacionalnih manjina (članak 11.). Riječ je o tijelima poput javnih poduzeća, institucija kulture, kao i obrazovnih institucija u kojima se nastava odvija na hrvatskom jeziku. Doneseni su zaključci kojima se predlažu dalji koraci za poboljšanje ostvarivanja prava na uporabu hrvatskog jezika i pisma, budući da se ono ne provodi u zadovoljavajućoj mjeri. S druge strane, uviđa se i stanoviti pozitivan pomak, te se mogu istaknuti i primjeri dobre prakse, a to su Gradska knjižnica Subotica, Gradski muzej Subotica, Opća bolnica Subotica, JKP *Pogrebno* u Subotici, Politehnička škola u Subotici te osnovne škole u kojima se nastava odvija na hrvatskom jeziku«.

Jedna od točaka bio je i osvrt na temu ispisivanja naziva, znakova upozorenja, obavijesti te drugih informacija za građane na jezicima koji su u službenoj uporabi na teritoriju grada Subotice, pa tako i hrvatskog, a koji se očekuju prilikom završetka rekonstrukcije i otvaranja Željezničkog kolodvora u Subotici. Kako navodi Vuković Dulić, odlučeno je da se kontaktiraju nadležna tijela kako bi se ispoštovala provedba Zakona o službenoj uporabi jezika i pisma.

I. P. S.

Trideset godina od prvog broja Zvonika

Prije 30 godina, u studenome 1994. godine tiskan je prvi broj Katoličkog lista *Zvonik*. Osnovali su ga svećenici Hrvati Subotičke biskupije 19. rujna 1994. godine u Baču, u sjeni zvonika franjevačke crkve iz XIII. stoljeća, te je po tom najstarijem zvoniku u Subotičkoj biskupiji list i dobio ime. Svećenici su dali i početna sredstva za izdavanje lista, a prvi broj tiskan je za svetkovinu Svih svetih 1994. godine.

Na samim počecima formalni izdavač *Zvonika* bio je Župni ured župe sv. Roka u Subotici, a stvarni Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost **Ivan Antunović**. Prvi i dugogodišnji urednik bio je vlč. dr. **Andrija Anišić**, od 1. do 150. broja.

Aktualni izdavač je Katoličko društvo **Ivan Antunović** iz Subotice, a urednik od 281. broja je vlč. **Vinko Cvijin**.

Osnovni cilj ovog lista, koji je naveden u prvom broju, jeste svjedočenje Evanđelja kao i praćenje svih događaja u životu Crkve u Hrvata Subotičke biskupije, događaja u životu vjernika Mađara, Slovaka, Nijemaca i ostalih naroda koji žive na području Subotičke biskupije, kao i donošenje izvješća o svim značajnijim događajima. Ovaj list čuva ne samo vjerski identitet nego i nacionalni. To se odnosi na jezik kao i na sve one sadržaje od kojih se list sastoji.

Za svih ovih 30 godina *Zvonik* je imao svega pet urednika, te uz spomenute urednici su bili i sadašnji biskup Zrenjaninske biskupije mr. **Mirko Štefković** i to od 151. do 200. broja, potom vlč. **Dragan Muharem** od 201. do 264. broja i vlč. **Siniša Tumbas Loketić** od 265. do 280. broja.

U studenome će izaći 360. broj, a svi dosadašnji brojevi, osim u tiskanom izdanju, čuvaju se i mogu se online čitati na mrežnoj stranici Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, koja nudi digitalizirano izdanje ovog katoličkog mjesečnika.

H. R.

Sastanak predstavnika HNV-a i Požeško-slavonske županije

Revitalizacija kulturnih i sportskih prostora

Predstavnici Hrvatskog nacionalnog vijeća primili su u utorak, 29. listopada, delegaciju Požeško-slavonske županije na čelu sa županicom **Antonijom Jozić**. Povod susreta bio je projekt prekogranične suradnje pod nazivom »Zajedno na putu očuvanja kulturne baštine u modernom društvu« gdje su partneri HNV i Požeško-slavonska županija. Projekt ima za cilj revitalizaciju kulturnih i sportskih prostora, a financijer je Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU Republike Hrvatske. Zahvaljujući ovom projektu radi se renoviranje i obnova objekta u Subotici, gdje je trenutačno smješten Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, odnosno nekadašnja zgrada HNV-a. Prema dugoročnim planovima, te prostorije bit će namijenjene za *Interpretacijski centar za nematerijalnu kulturnu baštinu*.

Predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić** istaknula je kako suradnja s Požeško-slavonskom županijom traje desetak godina, točnije otkako je HNV počeo surađivati s hrvatskim županijama.

»Jednostavno, shvatili smo kako bez pomoći matične domovine Hrvatima u Srbiji zaista nema opstanka – ne može se bez financijske, političke ni moralne potpore iz matične domovine i tako smo započeli suradnju. Nakon toga mi smo dobili financijsku potporu od svih županija, gdje je svaka županija potpisala na godišnjoj razini pomoć od 15.000 eura kao potporu Hrvatskom nacionalnom vijeću. Ovo je bila iznimka i jedno ugodno iznenađenje da je njihova Požeško-slavonska županija donirala više, točnije 20.000 eura. Povod današnjeg susreta je da smo mi zajedno aplicirali na projekt prekogranične suradnje s projektom izgradnje i rekonstrukcije krova na starom HNV-u.

Sastali smo se da obiđemo radove, da vidimo kako napreduje projekt, da malo porazgovaramo i o tijeku nekih daljih suradnji«, izjavila je Vojnić.

Županica Požeško-slavonske županije Antonija Jozić ocijenila je kako je hrvatska zajednica danas daleko vidljivija u Srbiji nego što je to bila nekada i kako svaki vid političke i financijske podrške dodatno ojačava tu zajednicu.

»Ja sam sada četvrti put u Subotici nakon otvorenja Hrvatskog doma – Matice gdje se i danas nalazimo, isto tako sam bila u dva navrata i gost HNV-a, jednom s Hrvatskom zajednicom županija, a drugi puta s delegacijom Požeško-slavonske županije. Danas su ovdje moje kolege, gradonačelnik grada Kutjeva, načelnik Općine Jakšić, načelnik Općine Čaglin, načelnik Općine Kaptol i naravno naši suradnici kako bismo pogledali što smo to odradili kroz prekogranični projekt. Ali zapravo ono važnije zbog čega smo danas ovdje je podrška i suradnja s Hrvatima u Vojvodini. Ono što bih ja posebno naglasila je da se radujemo svakom našem zajedničkom projektu i da će se potpora Požeško-slavonske županije nastaviti i u 2025. godini«, rekla je Antonija Jozić.

Ona je dodala i kako s Hrvatima u Srbiji surađuju i druge institucije iz Požeško-slavonske županije.

»Općina Kaptol je bila drugi put pokrovitelj *Festivala burnjevački pisama*, postoji suradnja naše i vaše glazbene škole, ta suradnja što se tiče kulture postojala je i prije, a sada je tu i snažna politička podrška koja je najvećim dijelom krenula zbog podrške Vlade Hrvatske. Ono što bih svakako još posebno istaknula je da čestitam predsjednici Vojnić jer je ponosna zastupnica u Hrvatskom saboru i sigurno će tamo zastupati i interese Hrvata u Srbiji«, rekla je Jozić.

I. B.

Strahinja Subotić o pozadini burnih reagiranja na imenovanje Tonina Picule za izvjestitelja za Srbiju

Napadi iz predostrožnosti

»SNS je dio narodnjačke grupacije EPP i s prethodnim izvjestiteljima koji su dolazili iz ove grupacije su imali tradicionalno dobru komunikaciju. Picula dolazi iz redova socijaldemokrata i samim time je netko tko će promijeniti pravila igre, netko tko će biti kritičniji prema našoj vlasti, netko tko će u značajnijoj mjeri u prvi plan stavljati vladavinu prava i netko tko nam neće gledati kroz prste«, kaže Strahinja Subotić

Imenovanje zastupnika u Europskom parlamentu iz Hrvatske **Tonina Picule** za novog izvjestitelja za Srbiju dočekan je u Srbiji s velikim nezadovoljstvom, od vrha države koji su na to reagirali ironičnim komentarima, preko brojnih komentatora pa do medija i ulica na kojima su se pojavili uvredljivi plakati s njegovim likom.

Predsjednik Srbije **Aleksandar Vučić** i predsjednica Skupštine **Ana Brnabić** su vijest o njegovom imenovanju prokomentirali šturim porukama »sve smo razumijeli« i »baš vam hvala«. U tabloidnim novinama sve je vrvjelo od pridjeva »ustaški«, a u pojedinim gradovima su se na ulicama pojavili plakati s montiranim fotografijama Picule s ustaškim znakovljem i natpisom »izvestilac za NDH«. U drugim pak medijima njegovo imenovanje opisano je kao »guranje prsta u oko« Beogradu, a sam Picula opisan je kao političar koji ima »neprijateljski odnos prema Srbiji« i koji je »srbofob«.

Socijalist umjesto naprednjaka

Socijaldemokrat Tonino Picula bio je ministar vanjskih poslova Republike Hrvatske u Vladi premijera **Ivice Račana**, za zastupnika u Europskom parlamentu biran je četvrti puta zaredom i član je političke grupacije u Europskom parlamentu Socijalisti i demokrate, za razliku od njegovog prethodnika koji je pripadao grupi Europska pučka partija. U prethodnom sazivu bio je izvjestitelj za Crnu Goru, a također je bio izvjestitelj EP za Instrument za pretpristupnu pomoć (IPA III), kao i novi Plan rasta Europske unije za zapadni Balkan, koji je usvojen ove godine.

Što je u stvari izazvalo pravu lavinu uvreda i napada na Piculu nakon imenovanja ostalo je nejasno. Je li u pitanju činjenica da dolazi iz Hrvatske pa je samim tim »neprijatelj«? Jesu li problem njegovi stavovi koje je iznosio o događanjima koji se tiču i Srbije? Ili je u pitanju njegova politička i ideološka pripadnost bloku ljevice u Europskom parlamentu koja se ocjenjuje kao zahtjevnija, kritičnija i rigoroznija u pogledu reformi koje zemlje kandidatkinje za članstvo u EU trebaju provesti kako bi pristupile Uniji.

Piculin prethodnik **Vladimir Bilčik**, koji je od 2019. bio izvjestitelj za Srbiju pripadao je Europskoj pučkoj partiji, savezu europskih partija desnog centra kojeg je i vlada-

juća Srpska napredna stranka pridruženi član. Mediji prenose kako je Bilčik podnosio prijedloge godišnjih izvještaja o Srbiji za 2021., 2022. i 2023. godinu, koji su usvojeni na plenarnim sjednicama Europskog parlamenta. Međutim, zastupničke grupe socijaldemokrata, liberala i zelenih svaki put su podnosile veliki broj amandmana na Bilčikove prijedloge izvještaja, zbog kojih je konačna verzija usvojenog teksta bila znatno kritičnija prema situaciji u Srbiji.

Ključni razlog – političko-ideološka pripadnost

Programski menadžer i viši istraživač u Centru za europske politike iz Beograda **Strahinja Subotić** upravo ideološkom i političkom pripadnosti Picule u Europskom parlamentu objašnjava za *Hrvatsku riječ* lavinu uvreda i napada koja se sručila na Piculu nakon imenovanja na ovu dužnost.

Vučić: Zalaganje za europsku Srbiju od ključnog značaja

Predsjednik Srbije Aleksandar Vučić izjavio je u petak, 25. listopada, nakon sastanka s predsjednicom Europske komisije Ursulom von der Leyen, da su europski put i zalaganje za europsku Srbiju od »ključnog značaja za napredak« i da će država posvećeno raditi na tom putu. Predsjednik Srbije izjavio je i da je von der Leyen tražila od Srbije »mnogo veću usuglašenost s vanjsko-političkim deklaracijama EU«, da se Srbija nalazi na europskom putu, ali i dalje odbija pridružiti se sankcijama protiv Rusije zbog agresije na Ukrajinu.

Predsjednik Vučić najavio je i mogućnost otvaranja klastera 3 u pristupu Srbije EU do kraja godine, što bi, kako je ocijenio, »bio značajan signal da Srbija napreduje na europskom putu«.

Srbija je od ožujka 2012. godine kandidatkinja za članstvo u EU, pristupne pregovore započela je u siječnju 2014., ali od prosinca 2021. nije otvorila nijedan klaster.

»Nije nužno iznenađujući takav odnos naših vlasti prema Piculi, imajući u vidu da oni imaju tradicionalno loše odnose s Europskim parlamentom. Pogotovo s onim grupacijama koje idu lijevo od narodnjaka. Dakle, Srpska napredna stranka je dio narodnjačke grupacije EPP i s prethodnim izvijestiteljima koji dolaze iz ove grupacije su imali tradicionalno dobru komunikaciju, prvo s **Davidom Mc Alisterom** iz Njemačke, a potom i s Vladimirom Bilčíkom iz Slovačke. Picula dolazi iz redova socijaldemokrata i samim time je netko tko će promijeniti pravila igre, netko tko će biti kritičniji prema našoj vlasti, netko tko će u značajnijoj mjeri stavljati u prvi plan vladavinu prava i netko tko nam neće gledati kroz prste. Dakle, to je ključni razlog zašto se tako ophode prema njemu. Naravno, činjenica da dolazi kao izaslanik iz Hrvatske ga čini 'lakom metom' jer znamo da, tradicionalno, bilateralni odnosi između Srbije i Hrvatske nisu dobri. U tom pogledu meni nije bilo iznenađujuće da su se oni opredijelili za ovakav stav jer uvijek mogu prati ruke, ukoliko Picula bude kritičan, tako što će ga 'ad hominem' napadati. To je ukratko moj zaključak zašto se ovo moglo očekivati«.

Podsjetimo, predsjednik Vučić je rekao kako nije problem što je Picula Hrvat nego su problem njegovi stavovi, ne rekavši konkretno o kojim i kakvim stavovima se radi. Subotić ocjenjuje da se radi upravo o stavovima o samom predsjedniku Vučiću koje je Picula iznosio kao izvijestitelj za Crnu Goru.

»Picula je bio izvijestitelj za Crnu Goru i još i tijekom te dužnosti je govorio da je stanje u Srbiji veoma loše, ističući da je predsjednik Vučić maltene nesmjernjiv. Konkretno, njegov citat je 'da je on suštinski nesmjernjiv'. Njegova polazna osnova je da postoji demokratsko nazadovanje u zemlji i nije okolišao kad je identificirao osobu koja je glavni krivac za to. Tako da postoji bojazan vlasti u Srbiji da će nam iste takve poruke Europski parlament slati i sljedećih pet godina, ako ne i još gore, budući da će Picula biti direktno zadužen za Srbiju«, kaže Subotić.

Na pitanje ne izlazi li to izvan ingerencija jednog političara iz susjedne zemlje da ocjenjuje na takav kritičan način događanja u drugoj zemlji i njihovog predsjednika, Subotić je rekao:

»On je bio izvijestitelj za Crnu Goru i pitali su ga za miješanje Srbije u događanja u Crnoj Gori kada je dao taj komentar i on je samo produžio govoreći o Vučiću. Jer, osim toga što je bio izvijestitelj, on je također bio na čelu radne grupe za zapadni Balkan kao jedne od nekoliko radnih grupa pri Vanjskopolitičkom komitetu u EP. Tako da je on u tom trenutku imao ingerencije baviti se svim državama zapadnog Blakana ali naravno najviše Crnom Gorom i pisao je njihov konkretni izvještaj u tom pogledu. Vidjet ćemo kako će se to odvijati, ali koliko god ga voljeli ili ne on je tu da ostane svih pet godina i ako su vlasti u Srbiji mudre ipak će malo prilagoditi svoj rječnik, imajući u vidu da je on itekako utjecajan europarlamentarac koji ima desetljećno iskustvo kada je u pitanju rad u Europskom parlamentu«.

Izvijestitelj ima ključnu riječ

Govoreći o ingerencijama koje ima izvijestitelj EP-a za određenu zemlju Subotić objašnjava u kojoj mjeri utječe izvijestitelj a u kojoj neki drugi na ton i sadržaj konačnog izvještaja.

»Izvijestitelji pišu nacrt stava Rezolucije Europskog parlamenta i po objavljivanju tog nacrta njegove kolege iz Vanjskopolitičkog odbora pišu amandmane. Međutim, oni obično dopunjuju nacrt, mogu i obrisati pojedine dijelove, ali obično ga dopunjuju. I praksa je pokazala da ipak izvijestitelj ima ključnu riječ kada je u pitanju postavljanje osnova i usmjeravanje rada Europskog parlamenta po ovom pitanju. U tom pogledu on ima značajnu ulogu. Međutim, njegova uloga će biti relevantna i nezavisno od tih izvještaja. Neće moći utjecati 'per se' hoćemo li otvarati klastere ili zatvarati poglavlja, jer ipak Vijeće Europe se pita o tome, ali opet može utjecati i na Hrvatsku koja ima pravo veta u Vijeću Europe, ili može utjecati na socijaldemokrate koji su na vlasti u državama članicama. Ingerencija Europskog parlamenta je relativno ograničena kada je politika proširenja u pitanju. Oni su tek na kraju procesa kada se pitaju žele li da neka država postane članica ili ne. Ali, ipak ne treba umanjivati značaj Europskog parlamenta i izvijestitelja tijekom pretpripravnog procesa«, kaže Subotić.

Na koncu može li se zaključiti da je u reagiranju na ovo imenovanje ipak bio ključan političko-ideološki moment? Prema Subotiću, to je »nesumnjivo značajno«.

»Socijaldemokrati su kritizirali narodnjake da maltene ne biraju koga primaju u svoje redove, dosta su im zamjerali. Ali, opet ne treba zaboraviti da isti ti socijaldemokrati surađuju s narodnjacima i formirali su zajedno koaliciju na nivou Europske unije, i prošli put i sada kad su podržali **Ursulu von der Leyen**. Ali, ipak definitivno ideološke razlike igraju određenu ulogu kada su u pitanju odnosi ovih grupacija prema državama kandidatkinjama«, zaključuje Subotić.

J. D.

Obnovljeno igralište u vrtiću *Marija Petković – Biser* u Subotici

Na radost mališana

Igralište dječjeg vrtića *Marija Petković – Biser* odjeveno je u novo ruho, te će tako veselih i jarkih boja, s novim spravama uveseljavati generacije mališana. Otvorenje i blagoslov obnovljenog igrališta održano je 28. listopada, a ono predstavlja dio kapitalnog projekta *Rasti gdje si posijan* koji je financiran od strane Vlade Republike Hrvatske. Ovaj projekt obuhvaća izgradnju, rekonstrukciju i adaptaciju tri vrtića u kojima se program izvodi na hrvatskom jeziku i kompletna sredstva iznose

gotovo milijun eura (961.207,69), dok je samo igralište u *Biseru*, kao i unutarnji radovi (mijenjanje parketa, nove stolice i ličenje prostorija) koštalo oko 70.000 eura.

Vrijednost projekta – zajedništvo

Po riječima predsjednice Hrvatskog nacionalnog vijeća **Jasne Vojnić** velika vrijednost ovoga projekta je u tome što u njemu nije sudjelovala samo Hrvatska, nego i Crkva, Grad Subotica, PU *Naša radost* i Hrvatsko nacionalno vijeće.

»Ovo je drugi veliki projekt koji je Vlada Republike Hrvatske uložila u hrvatsku zajednicu u Srbiji. Prvi je bio izgradnja Hrvatskog doma – Matice u Subotici, drugi je tri vrtića i treći će biti izgradnja sedam matica u mjestima gdje žive Hrvati u Srbiji. Ovaj drugi projekt pod nazivom *Rasti gdje si posijan* od velikog je značaja, prvo jer u Gradu Subotici nema dovoljno mjesta u vrtićima, a drugo što smatramo da obrazovanje na hrvatskom jeziku treba krenuti od malih nogu, kako bi se kasnije nastavilo u osnovnim i srednjim školama. Možemo napraviti najljepši vrtić i Hrvatska može uložiti puno novca, ali ako ne možemo biti u sustavu Srbije, onda nemamo ništa. Isto tako iznimno značajno u

svemu ovome je što nam je Crkva ustupila i ovaj objekt. Radovi u ovom vrtiću su iziskivali manja sredstva, a nadamo se da će već idućeg mjeseca biti otvoren vrtić u Tavankutu, koji će po svom opsegu biti najveći», kazala je Vojnić i spomenula kako i ovaj, kao i sve vrtiće u nastavi na hrvatskom čuvaju tri Marije: Nebeska Majka Marija, Marija Propetog Isusa Petković i **Marija Montessori**.

Otvorenju igrališta nazočio je pomoćnik i izaslanik gradonačelnika Subotice **Srđan Samardžić**, koji je među ostalim zahvalio svima koji su realizirali ovo igralište, i poručio:

»Našem gradu i cijeloj regiji želim što više igrališta koja će biti ispunjena djecom, njihovom grajom, osmijehom i njihovim sretnijim djetinjstvom i odrastanjem«.

U dobrom smjeru

Okupljenima se obratio i privremeni otpravnik poslova i zamjenik veleposlanika Republike Hrvatske u Beogradu **Ivan Zeko Pivač** koji je podsjetio na važnost ovoga projekta rekavši da i ovim činom Vlada Republike Hrvatske

jasno pokazuje brigu o Hrvatima koji žive u Subotici, Vojvodini, Srbiji. Ovo su, kako je rekao, aktivnosti koje idu u dobrom smjeru i koje će se tako i nastaviti.

Ovaj objekt je u vlasništvu Subotičke biskupije, a izdan je na korištenje PU *Naša radost* koja ima 60 objekata u kojima se odvija odgojno-obrazovni program. Konkretno, po riječima ravnatelja PU *Naša radost* **Nebojše Markeza** ovaj objekt *Marija Petković – Biser* ima jaslice i vrtić koji trenutno pohađa 48-ero djece, a sada, zahvaljujući ovom projektu, imaju i primjereno igralište.

Igralište je blagoslovio generalni vikar Subotičke biskupije i župnik župe Marija Majka Crkve preč. **Željko Šipek**, koji je u ime biskupa Subotičke biskupije **Franje Fazekasa** zahvalio svima na uloženom trudu. Ovom prilikom preč. Šipek je napomenuo kako su zahvaljujući programu prekogranične suradnje Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije župa Marija Majka Crkve i Općina Kneževi Vinogradi osigurali dodatna sredstva. Dobivenim iznosom od 12.730 eura zamijenjena je kompletna PVC stolarija kako na zgradi jaslica, tako i na zgradi vrtića i time je, kako je rekao, osiguran ugodniji boravak djece i bolji uvjeti za odgojitelje, objekti po mjeri svakog djeteta.

Odgojiteljice su s djecom pripremile prigodan program, te je nakon blagoslova i presijecanja vrpce nastavljen program *Sunčana jesen života* za sve bake i djedove, *majke* i *dide* koji mališane prate u njihovom odrastanju.

Otvorenju igrališta nazočili su i predstavnici Generalnog konzulata Republike Hrvatske u Subotici, hrvatskih institucija u Srbiji i Grada Subotice.

Ž. V.

100 godina od rođenja šumarskog genetičara i akademika
Mirka Vidakovića (1924. – 2002.)

Znanstvenik i nastavnik svjetskog ugleda

Godine 1977. za dostignuća iz područja prirodnih znanosti dodijeljena mu je Republička nagrada Ruđer Bošković. Nagradu za životno djelo dobio je 1981. godine

Prije ravno sto godina, 29. listopada, rođen je ugledni šumarski genetičar i akademik **Mirko Vidaković**.

Rođen je 1924. godine u plemenitoj bunjevačkoj obitelji u Lemešu. Osnovnu školu završio je u Sontu 1934. godine. Realnu gimnaziju pohađao je u Somboru, gdje je i maturirao. Nakon rata studirao je šumarstvo na Poljoprivredno-šumarskom fakultetu u Zagrebu, a diplomirao je 1949. godine.

nik Hrvatskoga genetičkoga društva bio je 1980. godine. Od 1997. godine bio je počasni član Hrvatske šumarske akademije.

U akademskoj godini 1955./56. bio je deset mjeseci na specijalizaciji iz genetike i oplemenjivanja šumskoga drveća u Danskoj i Švedskoj. Na studentskim putovanjima bio je u SAD-u, Kanadi, Francuskoj, Engleskoj, Turskoj i Grčkoj. Boravio je tri godine u Peshaveru u Pakistanu u Institutu za šumarstvo i na Šumarskom koledžu. Tijekom 1980. i 1983. godine u tri navrata boravio je kao stručnjak United Nations Development Programme (UNDP) i Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) u Vijetnamu, gdje je bio konzultant u opremanju laboratorija za znanstvena istraživanja i izradu programa istraživanja.

Akadska karijera

Po završetku studija zapošljava se kao asistent pripravnika u Zavodu za botaniku Poljoprivredno-šumarskoga fakulteta. Godine 1950. unaprijeđen je za asistenta za botaniku. Doktorat šumarskih znanosti stekao je 1953. godine na Poljoprivredno-šumarskom fakultetu u Zagrebu. Habilitirao je 1956. godine. Docentom za dendrologiju i šumarsku genetiku imenovan je 1957. godine. Od 1958. godine predaje predmet šumarska genetika. Godine 1961. izabran je za izvanrednog profesora, a od 1971. godine za redovitog profesora na predmetima dendrologija i šumarska genetika.

Od 1. siječnja 1960. godine bio je predstojnik novoo osnovane Katedre za šumarsku genetiku i dendrologiju Šumarskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Tijekom 1960. godine bio je pročelnik Šumsko-gospodarskoga odsjeka. Od 1960. do 1974. godine vodio je Odsjek za genetiku u Jugoslavenskom institutu za četinjače u Jastrebarskom. Od 1970. godine bio je voditelj Arboreturna Tršteno. Bio je izvanredni član JAZU (Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti) od 1969., a redoviti član od 1981. godine. Od 1970. godine bio je urednik časopisa *Anali za šumarstvo*. Prodekan Šumarskoga fakulteta bio je akademskih godina 1972./73. i 1973./74. Predsjed-

Znanstvena karijera

Akademik Vidaković svoju je znanstvenu karijeru započeo istraživanjima anatomske građe borovih iglica. Iz toga je područja njegov najopsežniji rad o varijabilnosti iglica, kojim je dokazao postojanje više svojiti crnoga bora. Također je istraživao utjecaj radioaktivnog zračenja na klijavost sjemena i rast biljaka nekih crnogoričnih vrsta.

Ustanovio je da se pomoću malih doza gama zračenja može povećati energija klijavosti i stimulirati rast biljaka u prvim godinama razvoja. Proučavao je utjecaj gama zračenja na kromosome somatskih stanica obične smreke. Posebno su zanimljivi rezultati iz unutarvrstnog oprašivanja borova zračenim peludom. Dobiveno je potomstvo koje je imalo bujniji rast nego kontrolne biljke i pokazalo se da je ovom metodom oplemenjivanja moguće povećati genetsku varijabilnost. Ova su istraživanja bila vrlo zapažena i citirana u svjetskoj literaturi.

Sa suradnicima u Pakistanu istraživao je nasljeđivanje visinskoga i debljinskoga prirasta te pravnosti debla vrste *Dalbergia sissoo*, važne u podizanju irigacijskih plantaža i nasada u Pakistanu, Egiptu i Sudanu. Istraživanja su pokazala da su visinski i debljinski prirast pod značajnim utjecajem okoliša, dok je pravnost debla u visokom stupnju nasljedno svojstvo.

Istraživanja rodova *Larix* (ariši) i *Picea* (smreke) pokazala su da neke kombinacije međuvrstnoga križanja daju potomstvo bujnijega rasta. Hibridne familije nastale križanjem europskoga i japanskoga ariša imaju bujniji rast od kontrole i taj se trend nastavlja i u dobi od dvadeset i više godina. U svojim je radovima utvrdio da postoje spontani križanci između crnog bora (*Pinus nigra*) i munjike (*P. heldreichii*) te između brucijskog (*P. brutia*) i alepskog bora (*P. halepensis*). Također se intenzivno bavio problematikom inkompatibilnosti kod međuvrstnog križanja crnog (*P. nigra*) i običnog bora (*P. sylvestris*).

Iz područja sjemenarstva istraživao je dva problema: vegetativno razmnožavanje cijepljenjem i reznicama te podizanje sjemenskih plantaža. Bio je pionir u podizanju sjemenskih plantaža. Danas u Hrvatskoj ima oko 25 ha sjemenskih plantaža i sve su podignute pod vodstvom i uz sudjelovanje akademika Vidakovića.

Nagrade i zasluge

O uspješnosti i važnosti njegova rada svjedoče mnoge nagrade. Godine 1977. za dostignuća iz područja prirodnih znanosti dodijeljena mu je Republička nagrada *Ruđer Bošković*. Počasni doktorat Šumarskoga fakulteta Sveučilišta u Sopronu

u Mađarskoj dobio je 1979. godine. Nagradu za životno djelo dobio je 1981. godine. Za istaknutu djelatnost u International Union of Forest Research Organizations (IUFRO) akademik Vidaković 1990. godine dobio je posebno priznanje.

Akademik Vidaković zaslužan je za uvođenje znanstvenih disciplina genetike i oplemenjivanja šumskog drveća u redovitu nastavu na Fakultetu šumarstva i drvne tehnologije Sveučilišta u Zagrebu 1958. godine. Od osnutka Katedre za šumarsku genetiku i dendrologiju (danas Zavod za šumarsku genetiku, dendrologiju i botaniku) akademik Vidaković je bio nastavnik mnogim nastavnicima i znanstvenicima na Fakultetu šumarstva i drvne tehnologije Sveučilišta u Zagrebu i Hrvatskom šumarskom institutu u Jastrebarskom, kao i brojnim generacijama šumarskih stručnjaka u praksi.

Akademik Vidaković objavio je više od 200 stručnih i znanstvenih radova. Autor je udžbenika *Četinjače*, *Conifers*, *Golosjemenjače* i *Genetika i oplemenjivanje šumskog drveća*. Bio je voditelj četiriju međunarodnih projekata u suradnji sa SAD-om te je sudjelovao na brojnim domaćim i međunarodnim znanstvenim skupovima.

Umro je u Zagrebu 15. kolovoza 2002. godine. Zbog svoga znanja, iskustva i entuzijazma, kao i prijateljskog pristupa, ostao je u sjećanjima svojih studenata, inženjera šumarstva, magistara i doktora znanosti.

Autori teksta:

Marilena Idžojić, Davorin Kajba

Zlatko Romić, izbornik u ediciji *Izabrana djela Balinta Vujkova* i dobitnik nagrade *Balint Vujkov Dida*

Intervju vodio: Davor Bašić Palković

Nedavno je objavljena posljednja, ukupno osma knjiga u ediciji *Izabrana djela Balinta Vujkova*, čime je okončan višegodišnji, kapitalni nakladnički projekt Hrvatske čitaonice Subotica i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata. Jedna od ključnih osoba u ovom projektu bio je **Zlatko Romić**, izbornik tekstova, lektor i autor predgovora i tumača manje poznatih riječi i izraza u ediciji *Izabranih djela*. Za ovaj, ali i druge angažmane na promociji književnosti i jezika, Romić je nedavno dobio nagradu *Balint Vujkov Dida* koja se dodjeljuje u okviru *Dana hrvatske knjige i riječi – Dana Balinta Vujkova* u Subotici. Tim povodom s njime smo razgovarali o različ-

itim aspektima Vujkovljevog sakupljačkog opusa, izazovima u radu na ediciji *Izabranih djela*, kao i onom manje poznatom, Vujkovljevom autorskom opusu.

► **Na početku razgovora, što Vam znači nagrada *Balint Vujkov Dida* koja Vam je nedavno dodijeljena?**

Jako puno. Napose stoga što sam svjestan da edicije ne bi bilo bez dopuštenja za objavljivanje njegovih unuka **Nevene Racić** i **Nele Vujkov-Prentović**, kao i bez nevjerojatne energije i potpore koju mi je u ovome poslu pružala **Katarina Čeliković**, te istrajnosti i profesionalnosti **Mirka Kopunovića** i **Ervina Čelikovića** i na koncu pomoći koju mi je, kada je god to zatrebalo, pružala dr.

Tek se vremenom ispostavilo da je najveći izazov u cijelom poslu oko 'Izabranih djela' bila izrada tumača manje poznatih riječi i izraza * Današnja bunjevačka ikavica nije čak niti blijeda kopija govora iz vremena Balintovih pripovjedača * U predgovoru posljednje knjige napisao sam da ime Balinta Vujkova zaslužuje proboj i u širu javnost, i hrvatsku i srpsku, jer je on i danas nepoznanica u obje države

Sanja Vulić. U tom smislu ovo doživljam kao nagradu jednoj maloj ekipi koja je uradila institucionalni posao, a na onima koje to bude zanimalo je da prosude o njegovo kvaliteti.

► **Kada i kako ste Vi upoznali Balintovo djelo? Koja je bila prva knjiga/tekst s kojim ste se susreli?**

Bilo je to sredinom osamdesetih, u vrijeme pred kraj Balintova života. Prva njegova knjiga koju sam pročitao bila je ujedno i prva njegova knjiga pripovjedaka *Bunjevačke narodne pripovitke*, objavljena 1951. Tko ju je čitao zna da počinje pripovitkom *Bogatašovo maslo*, meni i danas najljepšom i najdražom. Ta pripovitka, koja je na neki način dijalektalna »Knjiga postanka«, izvoriste je životnih mudrosti i obiluje jedinstvenim spojem stilsko-izražajnih sredstava i neponovljivo lijepog jezika kojim su govorili njegovi pripovjedači. U toj sam knjizi prepoznao i jezik mojih majke **Đule** i dide **Stipana** koji su me odgojili, ali i jezik mojih prerano umrlih roditelja i moje rodbine i ta bliskost uvjetovala je moju posvećenost Vujkovljevom djelu.

► **Za potrebe *Izabranih djela Balinta Vujkova* koristili ste građu od preko 1.500 pripovjedaka, bajki, basni... Koji su bili izazovi i kriteriji kod izbora?**

Već sama svijest o tome da ćemo objaviti ediciju njegovih djela bila je izazov sam za sebe. Mi smo znali kakav je kapital pred nama jer smo imali sve njegove do tada objavljene knjige. Osnovna stvar na samom početku bila je žanrovski razvrstati usmeno narodno blago koje je Balint sakupio. Zbog toga su prve tri knjige u ediciji bajke, nakon toga slijede četiri s pripovijetkama i basnama, te na koncu **Didini** autorski tekstovi. Nakon toga je, uvjetno kazano, slijedio »pipaviji« posao, jer je sve to trebalo podijeliti tematski u kombinaciji s govorima različitih područja u kojima je Vujkov skupljao svoju građu. Kada je riječ o kriterijima, mogu reći da smo bili prilično fleksibilni jer nam je prvenstveni cilj bio javnosti predložiti što veći dio njegove ogromne zaostavštine. Zbog toga u ediciji nesumnjivo ima bajki i pripovjedaka slabije kvalitete, ali smo svjesni toga da i one svojim jezikom govore o vremenu koje je nepovratno iza nas. I pored toga, iz edicije su izostale *Mrsne pripovitke*, kao i nemali broj pripovjedaka ili nečega što bi se uz najbolju volju moglo nazvati bajkom, ne zbog toga što sebe doživljavamo kao moralnim sucima nego stoga što smo smatrali da u njoj nema mjesta *l'art pour l'art* prostoti ili pak ogoljenom vrijeđanju Drugoga. Međutim, tek se vremenom ispostavilo da je najveći izazov u cijelom ovom poslu bila izrada tumača

manje poznatih riječi i izraza. Bez pretjerivanja, na to sam utrošio više vremena i energije negoli na odabir i razvrstavanje građe, lekturu i pisanje predgovora zajedno. Traganje za posve nepoznatim riječima ili izrazima, pa još iz Karaševa, Janjeva, Gradišća... bilo je zaista jako zahtjevan posao. Bili smo svjesni da bi bez tumača bajke, pripovijetke ili basne bile ne samo mnogo siromašnije nego i neke od njih na rubu razumljivosti. Ovako, skupili smo više od 4.000 manje poznatih riječi i oko 400 izraza i na taj način, nadam se, uveliko omogućili razumijevanje onoga što se čita. Treba reći i to da i pored najbolje volje za pedesetak riječi nismo mogli utvrditi što znače.

► **Jeste li i vi, kao tim, nešto intervenirali?**

Jesmo, i to nerijetko. Balint, kao što je poznato, nije bio jezikoslovac i to se, i pored maksimalno uloženog napora na što vjernijem bilježenju onoga što je od svojih pripovjedača čuo, ipak vidi u svakoj knjizi. Uz već normalne greške u tiskanju, korekcije su bile neophodne i kada je riječ o poštovanju nekih pravila u dijalektologiji, krnjeg infinitiva u bunjevačkom govoru ili pak apostrofa primjerice, kao i kada je riječ o pravopisnim normama, poglavito ujednačavanju pisanja upravnoga govora.

► **Odakle ste crpjeli građu, tj. koliko je Balintovih knjiga narodne književnosti postojalo ranije?**

Iz sedamnaest knjiga objavljenih za njegova života ili posthumno, iz trinaest periodičnih izdanja u kojima je objavljivao, te u posljednjoj knjizi i njegova autorska djela.

► **Što je ono što Vas najviše privlači i oduševljava u pričama koje je Balint zapisao?**

Prije svega taj prekrasni jezik kojim su govorili njegovi pripovjedači. Iza toga slijedi mnogo toga što se tiče običaja i lokalne povijesti, a što je dragocjena građa za etnologe i povjesničare, pa onda dio koji se tiče morala, odnosno razlikovanja dobrog od zla i, naravno, čest humor koji je u nekim momentima na razini nenadmašnog engleskog humora.

► **Kada je u pitanju narodni duh i humor vidljiv u ovim knjigama, jesu li ljudi danas manje duhoviti ili možda manje naklonjeni moralnim vrijednostima i pravičnosti, što je u osnovi poruka sakupljenih priča?**

Na žalost, mislim da je odgovor na ovo pitanje potvrđan. Humor, kakav je prisutan u Balintovim djelima, je, naravno, neponovljiv i nerealno je očekivati takvo što danas. Ali... mi smo do prije pedesetak godina imali nešto slično i u obliku tv serija poput *Gruntočana*, *Našeg malog mista*, *Prosjaka i sinova*, *Đekne*, pa i *Pozorišta u*

kući ili pak *Grlom u jagode*. Sve su to djela koja su imala svoje pisce/scenariste i svoje redatelje koji su pokazali da poznaju i ruralni i urbani duh, govor i običaje. Danas je toga sve manje i pravo je zadovoljstvo pročitati **Viktora Ivančića, Borisa Dežulovića**, pokojnog **Predraga Lucića, Antu Tomića...** ili pak poslušati *Dječake* ili *Vojka V.* koji ti upravo svojim humorom daju nadu da nije sve otišlo u površnost, nezainteresiranost i ispraznost kojima smo okruženi sa svih strana. Što se moralnih vrijednosti tiče, i one danas djeluju kao da nikada nije bilo gore: od pohlepe, nepotizma i sluganjsva do svirepih ubojstava, i to među maloljetnicima. Ne mogu govoriti o ranijim epohama, sigurno je i tada bilo svega toga, ali danas zaista djeluje tako da što si bezobrazniji i bezobzirniji možeš postati predsjednik, ministar ili zastupnik i da ti je pri tomu dana mogućnost moralnog propovijedanja poštenom svijetu.

► **Prilikom primanja nagrade spomenuli ste da govorima Balintovih kazivača danas više nitko ne govori. Ako možete navesti nekoliko primjera riječi ili fraza koje više nisu u uporabi...**

»Bogat ko nije dužan, a mlad ko je zdrav.« U jednoj rečenici slila se sva životna mudrost i želje svih ljudi svih vremena. »Otac i mater suvi ko na dimu sušeni, od srca i usta otkidaju samo da deranu budne.« Treba li slikovitijeg opisa siromaštva i ljubavi! »Prvi zlatnom vilicom guma šunku, drugi ispucanom šakom proju; prvom i time i slime, a drugi je posto gazda od svi putova i atarova.« Tko će danas ovako opisati nepravdu? »Uvik visile edna kod druge, al edared im zarasle staze.« Ili pak svađu. »Od bistoša oma posto pućak.« Poput kapetana Peacocka u *Jeste li posluženi?*! Pa onda »biblija od 32 strane« za mađarske karte, »češat se o gospodu« kao opis ulizice, »gledat u tri lonca«, kao izraz za pohlepu, »ić u kob«, za onoga tko izaziva ili se ne boji tuče, »tisnit«, »nazlobrzan«... Što bi se reklo u bunjevačkom prijevodu *Gone with the wind*: »Produvalo s vitrom«.

► **Koliko je bunjevačka ikavica danas prisutna u svakodnevici Subotice, grada u kojem živite a u kojem je i Balint živio? Govor/jezik je živa stvar; koliko je ta ikavica pod utjecajem standardnog jezika, suvremenih riječi...?**

To čak nije niti blijeda kopija govora iz vremena Balintovih pripovjedača. To je jedan miks pod jakim utjecajem standardnog srpskog i hrvatskog jezika s koliko-toliko čuванom ikavicom, nerijetko pogrešno korištenom, i leksikom koji je ostao u fronclama. Slikovito kazano: to je kostur odjeven u ruho po posljednjoj modi. Na žalost, najagresivniji predstavnici tzv. bunjevačkog jezika od njega prave ruglo kojega su možda i oni svjesni, ali... novci su novci. I upravo stoga gori od žala za nepovratno iščezlim govorom su pokušaji njegove reanimacije, i to od onih koji pojma o bunjevačkom govoru nemaju. Pročitajte njihove tiskovine, poslušajte ih kako govore u svojim emisijama: to se odlučilo a da mliko nije ostilo, ociklo i uteklo iz korlata i pobiglo kod komšije na kojeg se i izmetnilo.

► **Zna li se možda u kolikoj je mjeri Vujkov dramatizirao priče koje je zapisivao/snimao kod kazivača?**

Bilo je svakakvih priča o tome, koje zaista ne znam čemu služe osim možda da se umanjí vrijednost njegova djela. Uostalom, koga to zanima lako će naći u njegovim predgovorima ili pogovorima koji su objavljeni i u posljednjoj objavljenoj knjizi u ediciji *Didin rukopis*. Za čitatelje samo kratko: Balint to neposredno ne osporava, ali posredno priznaje. Ali, za to na više mjesta daje i detaljne opise i tumačenja iz kojih se mnogo toga može naučiti: i o njemu samom, i o pripovjedačima, i o prilikama u kojima se kao slušatelj našao.

► **Kada je u pitanju starost Balintovih kazivača, koja dob je nadalje zahvaćena? Primjerice, koja godišta otprilike su mu bili najstariji kazivači, odnosno koliko stari govori su sačuvani u ovim pričama?**

To su bili ljudi u zreloj, češće već i u poodmakloj dobi. Dakle, od 50 i nešto, pa do oko 80 godina. Ako uzmemo u obzir da je, primjerice, **Marko Vojnić Purčar**, zvani **Pulak**, u vrijeme kazivanja 1933. imao više od 60 godina, lako se dā izračunati da je taj njegov (čest) pripovjedač rođen 1870 i neke. Slično je i s ostalim njegovim brojnim pripovjedačima, koji su odreda bili rođeni u drugoj polovi-

ci XIX. stoljeća ili početkom XX. Osim godina, zajedničko im je da su bili sirotinja i, naravno, bez izobrazbe što njihovim govorima daje jedinstvenu izvornost i autentičnost.

► **Što mislite da je kod Balinta bio motiv da se bavi sakupljanjem narodnog usmenog blaga? Je li bilo nekih osoba koje su ga poticale na to?**

To bez ljubavi kao osnovnog motiva ne ide. Vujkov je, po vlastitim riječima, svoju prvu pripovijetku zabilježio kada je imao 19 godina (1931.) i s tim poslom nije stao sve dok nasilno nije prekinut u tome, dakle punih 40 godina. Ta ljubav prema bunjevačkoj ikavici, koju je, također po vlastitim riječima, upio od svog dide kasnije je prerasla u entuzijazam, znatiželju, strpljenje i istrajnost koju je danas teško zamisliti.

► **Vujkov je preminuo 1987. godine. Jeste li se nekad susreli s njime, jeste li ga poznavali?**

Na žalost, nisam, i zbog toga mi je jako, jako žao. Ali, susret s njegovim djelom me očarao i obogatio kao što to mogu samo najbolja umjetnička djela iz kojih se prije svega uči. Naravno, svatko bi ovdje rekao: mudrosti i poštenju.

► **Po značaju njegovog sakupljačkog rada pojedini ga stručnjaci stavljaju u razinu s Vukom Karadžićem i braćom Grimm? Što Vi mi mislite o ovoj tezi?**

Pa Balint Vujkov je i dobitnik *Vukove nagrade* i mislim da je time sve rečeno.

► **Zbog sudjelovanja u Hrvatskom proljeću Vujkov je 1973. isključen iz javnoga života, oduzeta mu je putovnica što je utjecalo i na njegov sakupljački rad. Po Vašem mišljenju, kako bi njegovo djelo izgledalo danas da spomenutih kazni nije bilo?**

Sâm Balint je u predgovoru *Jabukâ s dukatima* napisao da mu je za tisak ostalo još oko 450 naslova. Već to govori o njegovoj energiji koju je imao. U predgovoru za njegovu najreprezentativniju knjigu *Cvjetovi mećave*, objavljenju 1971., Vujkov – osim o pohodima u Rumunjsku, Mađarsku, Austriju i Čehoslovačku, piše i o moliškim Hrvatima. Na žalost, u Italiju nikada nije otišao iako sam uvjeren da bi to učinio da mu nije oduzeta putovnica. Na taj način njegova »kolekcija« usmenog narodnog blaga na područjima gdje Hrvati žive u dijaspori bila bi kompletna i mi bismo danas imali zapisane govore i njihovih pripovjedača. Tko zna, možda bi ga njegov duh odveo i do današnje Češke, gdje je također bilo (i ima, malo) Hrvata, a gotovo sam siguran da bi na njemu bližim prostorima našao još kazivača s novim pripovijetkama, bajkama ili basnama.

► **U njegovom opusu nisu samo priče vezane za usmene predaje Hrvata već i drugih naroda...?**

Da, to je točno iako za njegov cjelokupni opus nije od velikoga značaja. Naime, tek posthumno je u *Zlatnom pragu* 1990. objavljeno njegovih deset narodnih pripovjedača i basni Srba iz Mađarske. Međutim, iako malobrojne, one su veoma značajne jer također otkrivaju velike sličnosti i neznatne razlike u odnosu na hrvatske pripovjedače. Ovo se ne odnosi samo na njihove govore nego i običaje i kulturu općenito. Treba reći da u opusu njegovih hrvatskih kazivača ima i pripovjedača koje se izravno

odnose na narode koji su s njima živjeli, bilo da je riječ o Cigi, Mađaru, Nijemcu ili Slovaku. Najčešće su one šaljive i benigne, ali, nažalost, našlo se i takvih koje nismo uvrstili u ediciju zbog njihovog uvredljivog sadržaja.

► **Tekst koji ste napisali prije 23 i pol godine u *Subotičkim novinama* bio je motiv Katarini Čeliković, predsjednici Organizacijskog odbora *Dana Balinta Vujkova*, da pokrene spomenutu manifestaciju. U međuvremenu učinjeno je dosta: Balint je dobio bistu u centru Subotice, uči se u školama, realizirani su predstava, slikovnice, audio CD, strip, animirani film s njegovim pripovjetkama. Tu su sada i *Izabrana djela*. Kako Vi promatrate učinjeno i gdje vidite prostor za još moguću uporabu Balintova djela?**

Da, puno je toga urađeno i ogromna je razlika između vremena kada sam se ja upoznao s njegovim imenom i danas. Vi ste već i naveli što je urađeno, ali na tome se ne bi trebalo stati. Pod hitno bi trebalo napraviti izbor iz edicije za audio zapise kako bi se ljudi upoznali i s onim što ili ne poznaju ili polako zaboravljaju. Tu prije svega mislim na akcentuaciju, i to ljudi koji bunjevačkim govorom danas govore najprirodnije. Primjerice, to su prije četvrt vijeka sjajno na CD-u odradili glumci **Josip Bajić** i **Katarina Bačlija**, ali je problem u tome što malo ljudi posjeduje taj CD, a oboje su umrli. Naš govor nepovratno je izgubljen, ali živi ljudi koji ga još govore posljednja su prilika da od nota koje nam je Balint zapisao napravimo prelijepu pjesmu kako bismo na koncu imali »i sliku i ton« i koliko-toliko sačuvali djelić jezičnoga blaga kojim je obilovalo vrijeme s konca XIX. i početka XX. stoljeća. Osim toga, u predgovoru posljednje knjige napisao sam da ime Balinta Vujkova zaslužuje proboj i u širu javnost, i hrvatsku i srpsku, jer je on i danas nepoznanica u obje države, i to ne samo kod običnoga čovjeka nego i u medijima, pa čak i u knjižnicama ili stručnim krugovima. Što se tiče Balintove daljnje »uporabe«, na potezu su znanstvenici ili pak scenaristi i redatelji. Materijala, nadam se, ima.

► **Manje je poznato da je Balint i sam bio književni autor, pisao je poeziju i prozu. Što se može reći o tom njegovom opusu?**

Što sam više bio u kontaktu s njegovim djelom, sve mi se više nametao dojam da je Balint svoje autorstvo svjesno žrtvovao zarad onoga čemu je posvetio svoj život. Vujkov kao autor je prerano (odu)stao da bi se mogao predvidjeti njegov daljnji put tim pravcem. Njegovi rani radovi tipični su za većinu autora te dobi, ali i vremena u kom je stvarao, što se vidi i po njegovoj poeziji i drami koju je napisao. Kada je riječ o zbirci pripovjedača *Prašina po dugama*, tu je očito riječ o zreлом piscu i čovjeku općenito. Što se mene osobno tiče, nije mi žao što Balint iza sebe nije ostavio više autorskih djela. Ne zbog toga što ona možda ne bi bila vrijedna i u rangu jednog **Matije Poljakovića**, **Petka Vojnića** **Purčara** ili čak i više. Ali, ono što je on uradio na polju skupljanja usmene narodne književnosti ne bi nitko uradio. A to je učinio u posljednji trenutak, na radost svih koji umiju uživati u ljepoti narodnih govora.

In memoriam: Naco Zelić (1930. – 2024.)

Istaknuti kulturni djelatnik bačkih Hrvata

Bio je inicijator i organizator brojnih kulturnih priredaba na kojima su predstavljani običaji, kultura i umjetnost Hrvata u Bačkoj

U nedjelju, 27. listopada, u Zagrebu, u 95. godini života, preminuo je umirovljeni pravnik i diplomat, istaknuti kulturni djelatnik i publicist bačkih Hrvata **Naco Zelić**. U povodu njegove smrti, u utorak, 29. listopada, služena je sveta misa u katedrali-bazilici sv. Terezije Avilske u Subotici, a nakon nje u HKC-u *Bunjevačko kolo* održana komemoracija.

Život i djelo

Rođen je 5. listopada 1930. u Subotici, gdje je završio osnovnu školu, nižu gimnaziju i Trgovačku akademiju. Na Višoj pedagoškoj akademiji u Novom Sadu diplomirao je 1951. kemiju i fiziku, a 1959. diplomirao je na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Radio je kao nastavnik u Nepotpunoj gimnaziji u Bajmaku (1952./1953.) i kao ravnatelj Osmogodišnje škole u Tavankutu (1953./1954.), u kojoj se tada nastava izvodila na hrvatskom jeziku. Budući da je etiketiran kao »klero-nacionalist« na vlastiti je zahtjev razriješen dužnosti ravnatelja škole u Tavankutu te napušta prosvjetu i preseljava se u Zagreb, gdje upisuje Pravni fakultet. Tijekom studija radi kao knjigovođa. Godine 1958. vraća se u Suboticu, gdje se zaposlio kao pravni referent u tvornici *Bratstvo*. Zatim je sudački pripravnik (1960./1961.) a 1961. postaje sudac Sreskoga suda i Okružnoga suda u Subotici. Zbog djelovanja s pozicija hrvatskoga nacionalizma, kao član Matice hrvatske u Zagrebu, 1973. razriješen je s dužnosti suca.

Nakon toga se ponovno, drugi puta, preselio u Zagreb. Radio je kao upravni savjetnik u Ministarstvu zdravstva i socijalne zaštite i Ministarstvu rada i socijalne skrbi te kao tajnik Zavoda za organizaciju i ekonomiku zdravstva u Zagrebu. Od lipnja 1992. na radu je u Ministarstvu vanjskih poslova Republike Hrvatske, s time da je od 1992. do 1996. bio savjetnik za konzularne poslove u Veleposlanstvu Republike Hrvatske u Budimpešti. Nakon toga odlazi u mirovinu.

Radeći kao upravni savjetnik izradio je više zakona i drugih propisa i općih akata, te objavio više stručnih članaka, primjera samoupravnih općih akata i prijedloga

rješenja pojedinih pitanja u svezi s primjenom zakona iz područja socijalne zaštite, obiteljsko-pravne zaštite, zdravstvene zaštite, izvršavanja kaznenih i prekršajnih sankcija i mjera i drugih zakona. Sa stručnim radovima i priopćenjima iz navedenih područja sudjelovao je na brojnim savjetovanjima, simpozijima i drugim stručnim

skupovima, a sa stručnim priopćenjem »Usvojenje djece od stranih državljana« sudjelovao je na međunarodnom simpoziju VIIIth World Conference Of International Society On Family Law održanom u Opatiji (1991.). *Narodne novine* u Zagrebu, u ediciji *Zbirka pravnih propisa*, objavile su mu 1983. knjigu *Zakon o socijalnoj zaštiti*. Kao istaknuti pravnik biran je za člana Zakonodavno-pravne komisije Sabora Republike Hrvatske.

Bio je inicijator i organizator brojnih kulturnih priredaba na kojima su predstavljani običaji, kultura, umjetnost Hrvata u Bačkoj. Bio je predsjednik, tajnik i umjetnički voditelj Hrvatskog kulturno-prosvjetnog društva *Matija Gubec* u Tavankutu (1965.-1972.). Značajan je i kao jedan od suosnivača Likovne kolonije u Tavankutu 1961. godine. Osnivač je i prvi tajnik HKUD-a *Bunjevačko kolo* u Subotici (1970.-1972.). Inicirao je obnovu javne proslave bunje-

vačkog žetvenog običaja *Dužijance* i kao potpredsjednik Organizacijskog odbora *Dužijance* (1968.-1972.) organizirao je brojne priredbe u sklopu tih svečanosti, a zaslužan je i za obnovu proslave *Velikog prela* (1970./1971.).

Bio je nositelj i drugih aktivnosti bunjevačkih Hrvata u Subotici. Organizirao je izložbu »Bunjevačko ruho« u Etnografskom muzeju u Zagrebu (1983.) i sudjelovao je u organiziranju izložbe »Iz baštine bačkih Hrvata Bunjevaca« u istom muzeju (1998.). Sakupio je brojne poslovice i izreke i manje poznate riječi u govoru bunjevačkih Hrvata u Bačkoj, prdačna imena i drugo. Sudjelovao je u više radijskih i televizijskih emisija i u dokumentarnim filmovima s priložima iz bunjevačkog narodnog stvaralaštva i kulture i o osobitostima političkog života Hrvata u Vojvodini. U časopisima, zbornicima i katalozima objavio je sakupljene poslovice i izreke u govoru bunjevačkih Hrvata, članke o jeziku bunjevačkih narodnih pripovjedaka, o slikama od slame, o radu udruge *Matija Gubec* u Tavanikutu, o osobitostima političkog života Hrvata u Vojvodini, o božićnim običajima Hrvata-Bunjevaca i druge članke. Sa stručnim radovima sudjelovao je na međunarodnim znanstvenim skupovima u Budmipešti (1999., 2001. i 2005.) te na stručno-znanstvenim skupovima u Subotici (2005. i 2006.).

Od 1990. radio je na pružanju pomoći Hrvatima izbjeglim iz Vojvodine kao i onima koji su ostali živjeti u Bačkoj. Predsjedao je Udrugom za potporu bačkim Hrvatima u Zagrebu. U sklopu Udruge sve do kraja 2015. godine organizirano je blizu 50 tribina, filmskih projekcija, izložaba i drugih priredaba na kojima su predstavljeni brojni književnici i drugi kulturni djelatnici bačkih Hrvata i njihova djela. Suradivao je i s hrvatskim kulturnim udrugama u Vojvodini i Demokratskim savezom Hrvata u Vojvodini. Bio je suradnik *Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*, za koji je napisao preko 40 natuknica.

Dobitnik je desetak visokih odličja i nagrada. Među ostalim, 2011. dobio je nagradu Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost *Ivan Antunović* iz Subotice za doprinos očuvanju običaja hrvatskog naroda. Hrvat-

ske institucije i DSHV 2013. predložili su Zelića za počasnog građanina Subotice, međutim, taj prijedlog nije prošao gradsku skupštinu (protiv ove odluke glasovali su vijećnici bunjevačkih stranaka, SNS-a, SPS-a i DSS-a).

Autor je više knjiga: *Protiv zaborava – Hrvatsko kulturno-prosvjetno društvo Matija Gubec Tavankut 1946. – 1996.* (2000.), *Monografija Nesto Orčić* (2007.), *Hrvatsko proljeće i bački Hrvati* (2009.), *Publikacije bačkih Hrvata* (2009.), *Slikovali smo se* (2011.), u suautorstvu s **Petrom Šarčevićem** *Hrvatska pisana riječ u Bačkoj* (2015.) i *Javna proslava Dužijance od 1968. do 1971. godine u Subotici – Svjedočenje* (2024.).

Sveta misa i komemoracija

U povodu smrti Nace Zelića u utorak, 29. listopada, u katedrali-bazilici sv. Terezije Avilske u Subotici služena je sveta misa, a nakon nje u HKC-u *Bunjevačko kolo* održana komemoracija.

Svetu misu predvodio je župnik župe sv. Roka u Subotici mons. dr. **Andrija Anišić** u koncelebraciji s katedralnim župnikom **Stjepanom Beretićem**, a u *Kolu* su se prigodnim obraćanjima od njega oprostili predstavnici ovdašnjih hrvatskih institucija, kulturnih udruga i društava.

U ime Hrvatskog nacionalnog vijeća riječi oproštaja i zahvale uputila je predsjednica **Jasna Vojnić**:

»U ovom svečanom času, u ime naše zajednice i krovne nam institucije stojim ispred vas u znak velike zahvalnosti koju danas osjećam. Velikani nisu živjeli samo u prošlosti, oni žive i danas, a Naco je zasigurno bio jedan od njih. Njegova predanost, strast i vizija oblikovali su na neki način i našu zajednicu kakva je danas. Nije bilo lako stajati na braniku, biti inicijator, protjeran, padati i dizati se i ne umoriti se do kraja života. Nije lako ni nama danas ostati s tom istom odgovornošću i nastaviti slijediti hrabrost i vjeru da sve što radimo

uistinu ima smisla«.

O tome tko je bio Naco Zelić, čime se bavio, što je ostavio iza sebe, govorio je nekadašnji predsjednik HKPD-a *Matija Gubec* iz Tavankuta **Ladislav Suknović**, podsjetivši kako je Zelić kao član *Gupca* aktivno sudjelovao u svim njegovim aktivnostima – obnašao je dužnost predsjednika, tajnika i umjetničkog voditelja.

»U ovom se Društvu osobito angažirao na oživljavanju i prezentaciji bunjevačkog folklora. Bio je jedan od osnivača likovne kolonije u Tavankutu 1961. godine i organizator brojnih izložbi likovnog stvaralaštva slikarica naivki i slamarki, organiziranih od 1962. do 1972. godine. Kad god je govorio o Tavankutu, mjestu u kojem je rado boravio i mjestu kojem je puno darovao, uvijek je to činio s puno emocija i lijepih detalja. 'Puno toga me veže za

Tavankut – moja majka **Pavka**, rođena **Skenderović**, moja supruga **Mila**, rođena **Balažević** i sin **Goran** rođeni su u Tavankutu. Tamo su grobovi dragih mi prijatelja i, konačno, tamo je moj *Gubec*, govorio je Naco«, naveo je među ostalim Suknović.

U ime Udruge bunjevačkih Hrvata *Dužijanca* od Nace se oprostio predsjednik mons. dr. Andrija Anišić:

»Postoji jedna izreka da dragi Bog puni nebo pred velike kršćanske blagdane. Pred nama je svetkovina Svih svetih i uvjeren sam da se ovo može primijeniti na dragog nam Nacu Zelića. Naco će živjeti ne samo u društvu anđela i svetih nego i u srcima i mislima svih koji su ga

poštivali, koji su s njim surađivali. Posebno će živjeti u srcima i sjećanjima svih nas u *Dužijanci* jer je za našu *Dužijancu* učinio jako puno. Presretni smo što smo pred kraj njegovog ovozemaljskog života uspjeli objaviti njegovo svjedočenje koje će ostati trajna uspomena na teška vremena i na jedan predivan događaj – manifestaciju tzv. gradske ili javne proslave *Dužijance*. Ponosni smo što smo u organizaciji *Dužijance* od 1993. godine usvojili neke elemente proslave *Dužijance* koju je Naco organizirao od 1968. do 1971. godine.

Od Nace Zelića se u ime Tavankuta oprostila i dugogodišnja voditeljica slamarskog odjela *Gupca Jozefina Skenderović*:

»Želim prije svega reći kako je Naco bio običan, koliko je bio blizak narodu i ljudima. Dugo godina smo surađivali iz čega se rodilo prijateljstvo. Naco je pored **Šabića**, ili Šabić pored Nace, zaslužan za promociju slamarki i sli-karki naivki. Naco je s tim ženama imao zaista poseban

odnos. Svaki moj boravak u Zagrebu i susret s Nacom nije prošao a da nije pitao kako je teta **Kata**, kako je teta **Mara**... U njegovim riječima se osjetilo duboko poštovanje prema tim jednostavnim ženama za koje je smatrao da je to što rade jako vrijedno.

U ime Hrvatskog kulturnog centra *Bunjevačko kolo* obratio se njegov programski ravnatelj **Lazar Cvijin**:

»HKC *Bunjevačko kolo* ima veliki dug prema Naci Zeliću koji će ostati nevraćen. Slušajući o njegovom nemjerljivom doprinosu hrvatskoj zajednici i radu HKPD-a *Matija Gubec*, mi, današnji djelatnici *Bunjevačkog kola* ne možemo se oteti dojmu da mu je rad na formiranju i ustroju baš naše udruge donio pored velikog zadovoljstva i najveće stradanje. Ono što nas osobito zadivljuje jest koliko je energije i upornosti bilo kod Nace Zelića koncem '60-ih godina, kada je vodeći društvo *Matija Gubec* bio i organizator svjetovne manifestacije *Dužijanca*, pokrenuo inicijativu za osnutak ogranka Matice hrvatske, pa kad mu je to zapriječeno, formirao inicijativu za osnivanje HKUD-a *Bunjevačko kolo*. I ovo sve samo u godinu dana. Na Osnivačkoj skupštini 18. siječnja 1970. godine, u prisustvu 354 člana Skupštine izabran je za prvog tajnika Društva. Ostaje veliki žal što proteklih godina nismo kao zajednica uspjeli u Gradu Subotici da mu se dodijeli zaslužena nagrada *Počasni građanin* i da se koliko-toliko odužimo za svjedočanstvo i žrtvu ovog velikog čovjeka. Ono što ipak možemo jest da nikad ne zaboravimo ono što je Naco Zelić učinio i da ono što nam je ostavio, sačuvamo.

Ravnateljica Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata **Katarina Čeliković** ovom je prigodom istaknula kako je hrvatska zajednica u Vojvodini tijekom povijesti iznjedrila brojne velikane koji su svojim djelovanjem – društvenim i crkvenim ostavili neizbrisive tragove dajući primjer drugima kako se svjedoči odanost narodu, Crkvi i profesiji.

»A naša se veličina mjeri po tome koliko pamtimo i znamo cijeniti one koji su nesebično ugrađivali svoje živote i svoj rad u napredak društva i razvoj naroda kome pripadaju. Našem narodu, našoj Crkvi pripada i Naco Zelić. Iza velikih ljudi ostaju velika djela, ali i velike praznine. Dobar čovjek Naco sijao je za svog života ono što je dobio od svojih roditelja, naroda, Crkve, a žnjeli su i žanjemo mnogi. U znak zahvalnosti za sve što je činio na području književne i kulturne baštine Hrvata u Srbiji dobitnik je nagrade *Balint Vujkov Dida*. Po njegovim riječima u emisiji *Zlatna škatulja*, koja se može pogledati na YouTubeu, Naco je svjedočio o svom prijateljstvu s brojnim hrvatskim velikanima poput **Balinta Vujkova** i **Bele Gabrića**. I sama sam ga susretala, rado sam razgovarala s njim, o čemu drugom nego o knjigama, kako ćemo imati svoju knjižnicu u koju je donosio knjige, ali je jednako tako i nosio knjige u Zagreb. Njegov plodan život svijetli je primjer generacijama koje dolaze«, istaknula je među ostalim Čeliković.

Ispraćaj Nace Zelića bio je u srijedu, 30. listopada, u Velikoj dvorani krematorija u Zagrebu.

D. B. P. / I. P. S.

Zakon i pragmatizam

Dobro je znano da mudar čovjek uči i od glupog i od pametnog: od prvog kakav ne treba biti, a od drugog kakav treba. Na svu sreću, život nam svakodnevno pruža čitavu šumu i jednoga i drugoga, a na nama je da beremo plodove koji nam se dopadaju, pa im se kasnije radujemo ili zbog istih žalimo. Podignemo li ljestvicu s individualnog na kolektivno, gradove ili države recimo, stvar će opet biti ista: uči se i od glupih i od pametnih. Za današnju priču uzet ćemo dva primjera, a na svakom ponaosob je da iz nje izvuče zaključak.

Kao što je poznato, otužnu trakavicu o višejezičnim natpisima na subotičkom željezničkom kolodvoru započeo je nitko drugi do predsjednik Srbije **Aleksandar Vučić**, selektivno 4. listopada primjećujući da nedostaje jedan i svjesno prešućujući drugi. Podređeni iz dvorske svite, na čelu s ministrom građevinarstva, prometa i infrastrukture **Goranom Vesićem** i gradonačelnikom Subotice **Stevanom Bakićem**, na to su promptno salutirali i prihvatili naredbu da uočena »greška« bude ispravljena odmah, a najkasnije za desetak dana. Rok za to, naravno, već je odavno prošao; majstori se valjda još uvijek znoje da svaku srpsku riječ ispravno napišu (i) na mađarskom, vlakovi kao i do sada rijetko svraćaju u Suboticu ili iz nje odlaze, a priča o višejezičnim natpisima na subotičkom željezničkom kolodvoru – baš poput nekoć parnih lokomotiva – polako se zahuktava. U nju su se, eto, odnedavno uključila i nacionalna vijeća, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, pa na koncu i Radio *Slobodna Europa* da je za svoje slušatelje rasvijetli i eventualno pogura s mrtve točke. Čeka se još samo da oživi slovo na papiru Zakona o službenoj uporabi jezika i pisma, pa da se razluči tko je na kolodvoru na pravom a tko na krivom kolosijeku.

I dok se kod nas oko ovoga pitanja polako diže para, Beč – dugogodišnji neprikosnoveni nositelj titule najboljeg grada za život na svijetu – živi svoj uobičajeni život i svakodnevno gleda kako da ga svojim stanovnicima poboljša. Iako u ovom gotovo dvomilijunskom gradu živi skoro četvrtina stranaca, u Beču je, kao što je poznato, službeni jezik isključivo njemački. Pa ipak, na ulazu u jedan bilijar i snooker bar kao da je sažeta sva filozofija ovoga grada: iznad devet ruku različite boje i različitih oznaka piše »Everyone is welcome here« (Ovdje su svi dobrodošli). Iako je, dakle, u Beču službeni jezik njemački, engleski natpis poslužio je da predoči njegovu otvorenost i širinu koja se vidi i osjeća na svakom koraku. U pojedinim su-

permarketima, recimo, postoje zaposlenici čija je dužnost da osim pomoći oko tipkanja na blagajni za bezgotovinsko plaćanje pomognu ljudima koji ne znaju njemački, i to na jeziku kojim mušterija govori. Jer, kao što je logično pretpostviti, od oko pola milijuna stranaca koji žive u Beču puno njih radi i u supermarketima, javnom prijevozu, ugostiteljstvu, zdravstvu..., pa nije nikakvo iznenađenje da vam se ljubazna uposlenica obrati s, recimo, »mogu li Vam pomoći?«. Dobro, navedeni slučaj u koji se uvjerio i doljepotpisani, može se pripisati i slučaju, sreći

ili nećem trećem, ali svakako ne ide u prilog ozbiljnoj, strogoj i rijetko kada uznemiravanoj knjižici pod naslovom *Zakon o službenoj uporabi jezika i pisma*. Navedeni slučaj prije bi mogao poslužiti priči o poslovičnoj zapadnjačkoj pragmatičnosti s isključivim ciljem olakšavanja života i pružatelju i korisniku usluga. Ima toga, naravno, još, i to na malo višoj ljestvici u odnosu na »priču iz dućana«. U samom središtu Beča, na Stephansplatzu, postoji ljekarna, *Graben* se zove, na čijem ulazu uz nacionalne zastave i nazive jezika stoje i imena uposlenika koji tim jezicima govore, naravno u cilju olakšavanja komunikacije s mušterijama koje ne znaju njemački. Ili još viša razina, ona gradska: na mnogo mjesta na stanicama metroa postoje aparati za kupovinu vozničkih karata, a na tim aparatima, naravno, uz nje-

mački se nalaze ispisane upute i na desetak drugih jezika ljudi koji kao stranci žive u ovom gradu. Te karte su, naravno, jedinstvene i vrijede i za tramvaj, autobus ili vlak jer riječ je o javnom gradskom prijevozu. A sigurno ni u crkvi st. Stephan nisu prvo čitali naš Zakon o službenoj uporabi jezika i pisma da bi nakon toga u njenoj unutrašnjosti postavili čitav niz zastava s nazivima jezika na aparatu koji na izabranom jeziku nudi mogućnost gledanja i slušanja priče o njenoj povijesti i značajkama.

Da, to se zove učinkoviti pragmatizam koji za cilj ima pomoći onome kome je pomoć potrebna i ujedno sebe osloboditi nepotrebnih neugodnosti koje zabuna najčešće sa sobom nosi. I stoga, prije negoli se zaviri u famozni Zakon i prije negoli se majstorima da nalog što konačno da napišu, možda ne bi loše bilo razmisliti i o pragmatizmu. Mada, bio bih se spreman kladiti, čija će (riječ) na koncu biti posljednja.

Z. R.

Bunjevci bez granica u Somboru

Baština Bajskog trokuta

Plesove, pjesmu, tamburašku glazbu i govor bunjevačkih Hrvata predstavilo je devet udruga iz Srbije i Hrvatske

HKUD *Vladimir Nazor* iz Sombora bio je u subotu, 26. listopada, domaćin VII. Festivala kulturne baštine *Bunjevci bez granica*. Na festivalu su ove godine nastupili HKC *Bunjevačko kolo*, UBH *Dužijanica*, HGU *Festival bunjevački pisama* i Hrvatska čitaonica iz Subotice, HKPD *Matija Gubec* iz Tavankuta, HBKUD *Lemeš* iz Lemeša, KUD *Zora* iz Aljmaša i Hrvatska samouprava Kaćmar iz Mađarske, te domaćin HKUD *Vladimir Nazor*.

Proširivanje vidika

Predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća **Jasna Vojnić** obratila se na početku večeri rekavši kako su *Bunjevci bez granica* jedna od tri manifestacije ovakvog tipa, uz *Šokci i baština* i *Srijemci Srijemu*, koje organizira HNV.

»Naziv manifestacije je *Bunjevci bez granica* jer su s nama večeras i Bunjevci iz Mađarske i Bunjevci iz Srbije, ukupno devet kulturno-umjetničkih društava. Međutim, ono što bih ja malo proširila u tom kontekstu, jeste da malo proširimo naše vidike, da srušimo i one granice koje nisu vidljive. Postoje granice koje sami sebi namećemo,

HKUD *Vladimir Nazor*

a postoje i one koje nam drugi nameću. Nedavno sam čula u Saboru od nekih kolega kako smo mi Bunjevci malo mlaki i nismo dovoljno 'na crti'. Ne mogu reći kako me to nije pogodilo, jer smatram kako svakoga tko čuva našu baštinu treba zakovati u zvijezde jer smatram kako su svi veliki heroji. Ali možda ima malo istine u tome. Možda bismo trebali biti malo snažniji, malo jači; imamo predivnu baštinu, predivne nošnje i tambure. Ne trebamo se zatvarati u uske krugove, imamo nešto što drugi možda

ne prepoznaju, a mi možda ne cijenimo dovoljno. S druge strane, neke granice nam drugi postavljaju. Svi ste čuli ovih dana kako nam je Bunjevački nacionalni savet spočitao što uzimamo ime, ali ono što mi jasno kažemo i znamo jeste da naš identitet, našu baštinu ne može nitko oduzeti. To se niti daje, niti se uzima; to je nešto što mi nosimo, čuvamo i što je još važnije trebamo čuvati, učiti našu dicu ikavicu, plesovima, kod kuće pričati ikavicu i zaista to je ono što nosimo u srcu i možda čak i više nego ijekavicu osjećamo kao svoje«, rekla je Vojnić.

HGU *Festival bunjevački pisama*

Vojnić je kazala i kako se radi na osiguravanju novih vrsta poticaja iz matične države Hrvatske.

»Oni koji prate aktivnosti u Saboru vide da će biti poticaja za poljoprivrednike, za gospodarstvenike, za socijalni program, za neke druge kapitalne projekte, možda i ako Bog da i za rekreacijski centar na primorju, ali mi kao zajednica moramo očvrnuti i zaista biti spremni i izgrađeni da te poticaje primimo. Danas vas potičem da sve te granice i barijere srušimo i usput budemo ono što jesmo – Bunjevci bez granica«, rekla je Vojnić.

Predsjednik HKUD-a **Vladimir Nazor Tomica Vuković** zahvalio je što je **Nazor** dobio priliku biti domaćin.

»Želim se zahvaliti svim folklorasima i svima u upravi Doma koji su sudjelovali u organizaciji, svima onima koji će večeras igrati. To su ljudi i žene mojih godina koji svojim entuzijazmom održavaju folklor u našem Domu«, kazao je Vuković.

Okupljanje koje mnogo znači

Predsjednica Hrvatske samouprave Kačmar **Teza Balažev** kaže kako je ovo bilo treće sudjelovanje pjevačkog zbora iz Kačmara na ovoj manifestaciji, nakon nastupa u Tavankutu i Kačmaru.

»U zboru nas inače ima desetak, ali večeras je naš šestero moglo doći nastupati. Nama mnogo znači kada se nađemo svi ovako, jer upoznamo mnogo ljudi s ove strane granice, ali i neke s naše. Meni se veoma dopao program, nije bio pretjerano dug i uživali smo svi doista«, izjavila je Balažev.

Predsjednica KUD-a **Zora** iz Aljmaša **Valerija Petrekanić** istakla je kako je taj KUD redoviti sudionik festivala *Bunjevci bez granica* a jedne godine bili su i domaćini festivala.

»Jako nam je drago što smo sudjelovali i večeras na ovoj manifestaciji, ali htjela bih dodati kako smo prije tjedan dana imali i mi jednu veliku manifestaciju u Aljmašu – spomen dan naslovnog biskupa **Ivana Antunovića**. Nisu, nažalost, mogli svi doći danas nastupati. Ne znamo još tko će biti domaćin sljedeće godine, ali sigurno dolazimo i tamo«, rekla je Petrekanić.

Prvi *Bunjevci bez granica* održani su 2016. u Tavankutu, a svake se godine održavaju u drugom mjestu u Srbiji ili Mađarskoj. Predsjednica HKPD-a **Matija Gubec Mira Tumbas** istakla je kako se raduju ovom okupljanju svaki put.

»Cilj ovog festivala je da se međusobno povezujemo, da se nalazimo, da negujemo našu baštinu, da se međusobno podržavamo i da čuvamo našu tradiciju i sve ono što nam je zajedničko. Naravno, zadovoljni smo sudjelovanjem, ali i odzivom. Nažalost, nisu sva društva uspjela doći, ali nadam se kako će naša okupljanja biti sve veća, da će se povećati i broj članova, da nastavimo prikazivati ono što imamo, a to je zaista jedna bogata kultura«, izjavila je Tumbas.

Manifestaciju su organizirali Hrvatsko nacionalno vijeće i Fondacija za razvoj hrvatske zajednice u Republici Srbiji *Cro-Fond*, uz financijsku potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, te potporu Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i NIU *Hrvatska riječ*.

I. B.

Proslava svetog Dimitrija, zaštitnika Srijemske biskupije

Svetac koji ujedinjuje

»Živimo u vremenima kada su nam potrebni upravo takvi veličanstveni svjedoci kojih ima, samo ih trebamo prepoznati i još više od njih učiti, slijediti ih i biti na Isusovom tragu evanđelja na koje nas neprestano poziva, da budemo Gospodinovi učenici«, rekao je biskup Svalina

Srijemska biskupija proslavila je 26. listopada svojega zaštitnika, svetog Dimitrija đakona i mučenika. Svečano euharistijsko slavlje u katedrali, manjoj bazilici u Srijemskoj Mitrovici, predvodio je apostolski nuncij u Srbiji **Santo Rocco Gangemi**, a u koncelecijaciji su, uz srijemskog biskupa mons. **Fabijana Svalinu** i biskupa u miru mons. **Đuru Gašparovića** bili novi požeški biskup mons. **Ivo Martinović**, grkokatolički vladika mons. **Đuro Džudžar**, subotički biskup mons. **Franjo Fazekas**, zrenjaninski biskup mons. **Mirko Štefković**, izaslanik nadbiskupa i metropolit đakovačko-osječkog dekan Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Osijeku prof. dr. mons. **Ivica Pažin**, te izaslanik beogradskog nadbiskupa i metropolita, generalni vikar Beogradske nadbiskupije mons. **Marko Trošt**, rektor Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu preč. prof. dr. **Stjepan Radić**, sudski vikari u Đakovu i Subotici dr. **Zdenko Ilić** i dr. **Ivica Ivanković Radak**, kao i svećenici iz Đakovačko-osječke, Zagrebačke, Splitsko-makarske, Beogradske nadbiskupije i Subotičke biskupije, grkokatoličke eparhije svetog Nikolaja te svećenici Srijemske biskupije.

Ustrajmo uz pomoć uskrsllog Gospodina

Sveti Dimitrije, đakon i mučenik, jedan je od najvećih blagdana Srijemske biskupije. Pozdravljajući okupljene, srijemski biskup Svalina istaknuo je koliko je Srijemska biskupija bogata svjedočanstvom srijemskih mučenika među kojima je i sveti Dimitrije.

»Uvijek je čuvao ili tražio svoju inspiraciju u svetim knjigama. Bio je čuvar svetih knjiga, svetih pisama, koje je kršćanska zajednica ovdje čuvala. Bio je u stanju izložiti vlastiti život za ona uvjerenja u koja je vjerovao i za njih živio. Živimo u vremenima kada su nam potrebni upravo takvi veličanstveni svjedoci kojih ima, samo ih trebamo prepoznati i još više od njih učiti, slijediti ih i biti na Isusovom tragu evanđelja na koje nas neprestano poziva, da budemo Gospodinovi učenici«, rekao je biskup Svalina i usporedio vrijeme u kojem je sveti Dimitrije živio s današnjim vremenom: »Vremena su bila teška i izazovna, pogotovo u vremenima proгона. Ali ni današnja vremena nisu bitno drugačija. Možda nećemo morati polagati život poput svetog Dimitrija ili biskupa Irineja kome je on bio đakon i mnogih drugih svetaca čiji pomen čuvamo

skupija je stoljećima povezana čak i prije osnutka biskupije sa svetim Dimitrijem i njegovim mučeništvom. Njegovo mučeništvo i njegova vjera i ljubav prema Bogu je ono što povezuje ne samo nas s Đakovačko-osječkom nadbiskupijom i Požeškom biskupijom nego nas povezuje s cijelim kršćanskim svijetom pa i šire i s poganskim svijetom. Njegovo mučeništvo je znak ljubavi prema Bogu, a isto tako i ljudima. To je ono što je važno za njegov lik, njegovu vjeru i ljubav i humanizam. To je potrebno i danas, biti svjestan da njegov lik i djelo ima svoju vrijednost od IV. stoljeća do danas«, istaknuo je požeški biskup.

u Srijemskoj biskupiji, ali danas svjedočiti da pripadaš Isusu nije moderno. Nerijetko mnogi ljudi, posebice mladi, završe na stupu srama kada su u pitanju društvene mreže. Često budu etiketirani, marginalizirani, proglašeni nazadnima i nekim drugim opisima maknuti iz fokusa života naših zajednica u kojima živimo. Ništa nas od toga ne smije poljuljati nego još više s uvjerenjem uskrsloga Gospodina, moleći zagovor svetaca, našega đakona Dimitrija, da nam bude uvijek na pomoć, kako bismo mogli ostvariti misiju koja se od nas očekuje».

Ujedinitelj kršćana

U svojoj propovijedi apostolski nuncij Santo Rocco Gangemi istaknuo je tri karakteristike sv. Dimitrija koje su zajedničke svim kršćanima, ne samo katolicima, nego i istočnim kršćanima, jer on je, kako je rekao, svetac koji ujedinjuje.

»Prva karakteristika sv. Dimitrija jeste mučeništvo, što znači da je bio svjedok, a to je toliko potrebno u današnjem vremenu i svijetu. Druga oznaka njegovog života jeste što je bio đakon, što znači da je služio. Svi smo mi pozvani na temelju naših sakramenata služiti drugima, ne samo onima koji su daleko, nego napose onima koji su blizu nas. Treća oznaka jeste da je sv. Dimitrije bio vojnik. Tako kaže tradicija. Svi smo mi pozvani boriti se u različitim borbama života. I posljednja poruka je svima pozdrav i blagoslov i neka nas dobri Bog sve čuva i prati«, poručio je apostolski nuncij.

Novi požeški biskup mons. Ivo Martinović prvi put je kao biskup sudjelovao na svečanom euharistijskom slavlju.

»Sveti Dimitrije nas svojom povišću povezuje i ujedinjuje s Đakovačkom biskupijom. Srijemska bi-

Svečano misno slavlje animirao je katedralni zbor *Sve-ta Cecilija* i gosti iz Varaždina, komorni vokalni ansambl *Nonet Donum*.

Osim velikog broja vjernika iz Srijemske ali i iz drugih biskupija, svečanosti su nazočili predstavnik Srpske Pravoslavne Crkve **Stefan Nedić**, đakon sabornog hrama svetog Dimitrija u Srijemskoj Mitrovici, ministar za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog u Vladi Srbije **Tomislav Žigmanov**, opunomoćena ministrica u Veleposlanstvu Republike Hrvatske u Beogradu **Davorka Velicki Čičak** te konzul savjetnik **Zdravko Vincelj**, gradonačelnik Srijemske Mitrovice **Branislav Nedimović** sa suradnicima, pomoćnik direktora Uprave za suradnju s vjerskim zajednicama **Marko Nikolić**, ravnateljica ZKVH-a **Katarina Čeliković**, v. d. ravnateljice NIU *Hrvatska riječ* **Mirjana Trkulja**, predstavnici nacionalnih vijeća i kulturnih udruga. Svečanosti su nazočili i gosti iz Hrvatske: izaslanik Vuovarsko-srijemske županije **Andrija Matić**, načelnik Općine Tovarnik **Andelko Dobročinac**, gradonačelnica Iloka **Marina Budimir** i predstavnik Zajednice protjeranih Hrvata Srijema, Bačke i Banata **Darko Radić**.

S. D.

Prekogranična suradnja s Općinom Bač

Općine i mjesta u Vukovarsko-srijemskoj županiji zainteresirani su za prekograničnu suradnju s partnerima u Bačkoj, rečeno je u utorak u Baču prilikom susreta dužnosnika Vukovarsko-srijemske županije i općina s dužnosnicima Općine Bač.

Dožupan Vukovarsko-srijemske županije **Srđan Jeremić** kazao je da je u planu prekogranični projekt »Dunav nas spaja« koji bi trebao Županiju povezati s Vojvodinom. Značajna poveznica su nacionalne manjine koje žive i s jedne i s druge strane granice.

»Projekt je osmišljen tako da objedini nacionalne manjine u Vukovarsko-srijemskoj županiji i AP Vojvodini. Uz pomoć razvojne agencije i Koordinacije nacionalnih manjina sa strane Vukovarsko-srijemske županije, a sa strane Općine Bač hrvatska nacionalna manjina, ali i ostale manjine mogu se uključiti u području turizma i kulture, očuvanja kulture nacionalnih manjina s jedne i s druge strane. Svakako da naše regije apostrofiramo kao turističke destinacije«, kazao je dožupan.

Vedrana Džoić iz Razvojne agencije Vukovarsko-srijemske županije najavila je i novi natječaj Interreg Hrvatska – Srbija. Kako je kazala, riječ je o velikim investicijskim projektima čiji je iznos od 400.000 do 800.000 eura.

Posjet iz Vukovarsko-srijemske županije realiziran je na poziv predsjednica Općine **Lele Milinović**. Uz dožupana Srđana Jeremića u posjetu su bili načelnici općina Tordinci, Andrijaševci, Stari Jankovci, Tompojevci, Lovas, Tovarnik, predstavnici nacionalnih manjina u Vukovarsko-srijemskoj županiji: slovačke, mađarske, rusinske, njemačke i srpske. Uz dužnosnike Općine Bač sastanku je nazočio i savjetnik predsjednice Općine Bač za pitanja hrvatske nacionalne manjine **Dario Bošnjak**.

Kako je kazala predsjednica Milinović, Bač nema veliki proračun, ali se u lokalnoj samoupravi trude pomoći ma-

nifestacije nacionalnih manjina. Bošnjak je kazao kako hrvatska manjina ima dobru suradnju s općinama u Vukovarsko-srijemskoj županiji.

»Zamolio bih da ovo ne bude prvi i posljednji sastanak nego da svi, i s jedne i s druge strane, razmislimo o projektima, razmislimo o suradnji, da to ne bude samo kultura, razni kampovi za djecu, sport nego da napravimo iskorak k infrastrukturnim projektima kako u našim općinama tako i u Općini Bač«, kazao je Jeremić.

Gosti iz Hrvatske obišli su s domaćinima Franjevački samostan, Bačku tvrđavu, manastir Bođani, jezero Provala i *Šokačku kuću* u Vajskoj. U *Šokačkoj kući* mjesne hrvatske udruge *Antun Sorgg* vidjeli su što je sve urađeno iz projekata prekogranične suradnje Ministarstva regionalnog razvoja i fondova EU RH.

A. Š.

Posjet predstavnika Vatrogasne zajednice zdravstva Hrvatske

Hrvatsko nacionalno vijeće ugostilo je 26. listopada predstavnike Vatrogasne zajednice zdravstva Hrvatske, predvođene predsjednikom VZZH-a **Krešimrom Svažićem**. Domaćica susreta bila je **Tanja Stantić**, vijećnica u Hrvatskom nacionalnom vijeću, koja je goste upoznala s radom HNV-a, kao i aktivnostima koje ta institucija provodi u cilju očuvanja i promocije hrvatskog identiteta u Srbiji.

Projekt Europske unije u koji su uključene i Hrvatska i Srbija

Inovativna rješenja za zaštitu Dunava i priobalja

Ukupno 46 partnera, više od 12 država, osam milijuna eura, četiri godine. Tako u brojkama izgleda veliki prekogranični projekt *DaWetRest* (DAnube WETlands RESToration) koga financira Europska unija. Sudionici projekta zajednički rade na demonstraciji aktivnosti obnove dunavskih močvara na području srednjeg Dunava (Hrvatska, Mađarska, Srbija, Bosna i Hercegovina), donjeg Dunava (Bugarska) i delte Dunava (Rumunjska). Kroz ovaj projekt bit će razvijena konkretna rješenja za dunavski sliv s ciljem rješavanja izazova s kojima se suočavaju kopneni i obalni močvarni ekosustavi. Realizacija projekta počela je prošle godine, a rok za završetak je 2027. godina. Za srednji tok Dunava zadužen je Fakultet strojarstva iz brodogradnje iz Zagreba, kome je jedan od partnera i Poljoprivredna stručna služba Sombor.

Jedna od pet misija EU je Misija Obnovite naš ocean i vodu, a cilj je zaštita i obnova tih područja kroz istraživanje i inovacije, angažiranje građana. Upravo na tome, na

Draž u Šarkanjoškom području, gdje *Hrvatske vode* rade izmuljivanje da bi ponovno omogućili dotok svježe vode iz Dunava, kako bi to močvarno područje, čiji su dijelovi pred isušivanjem, ponovno oživjeli. Na taj način želimo vratiti i bioraznolikost i biodiverzitet. Ono što će biti benefit i za druga područja jeste razvoj popratnih aktivnosti, a jedna od njih je inovativno zeleno mrjestilište gdje ćemo uzgajati riblju mlađ i poribljavati. Želimo pokazati da je osim u Šarkanjošu to moguće uraditi i u drugim područjima», kazao dr. sc. **Hrvoje Mikulčić** s Fakultet strojarstva i brodogradnje, institucije koja je nositelj projektnih aktivnosti za srednji tok Dunava.

»Poljoprivredna stručna služba Sombor u ovom projektu ima nekoliko zaduženja. To je praćenje biodiverziteta, analiza kvalitete vode, analiza kvalitete zemljišta, praćenje biljnih zajednica, suradnja s Carskom i Obedskom barom«, rekla je dr. sc. **Danijela Žunić** iz PSS-a Sombor.

EU je zadala cilj da se 25.000 kilometara toka rijeka i mora vrati u stanja kakva su bila prije ljudskih aktivnosti, a sve kako bi se povećao biodiverzitet, kvaliteta života u ruralnim područjima.

DaWetRest ima ulogu pripremiti, planirati i implementirati provjerena inovativna rješenja za sljedeću fazu misije i pružit će alate za značajnu transformaciju na području Dunava.

Z. V.

području Dunava, rade partneri u projektu *DeWetRest*. Kako je rečeno na prezentaciji projekta u Somboru fokus je na očuvanju bioraznolikosti, kvaliteti i dostupnosti vode, otpornosti na klimatske promjene, te socioekonomskim koristima za lokalne zajednice.

»Realizacija projekta počela je u lipnju prošle godine i projekt traje 48 mjeseci. Puno je projektnih aktivnosti, od većih hidro-tehničkih i građevinskih zahvata u Općini

Programiranje, hobi koji je postao unosan posao

»To nije posao od osam sati dnevno pa dalje ‘mozak na pašu’. To je posao koji često zahtijeva i rad izvan radnog vremena i odricanje od svog slobodnog vremena. Stranci to znaju cijeliti i platiti, a kod nas se, nažalost, samo gleda da se prođe što jeftinije (ako ne i besplatno)«, kaže Krunoslav Đaković

Krunoslavu Đakoviću iz Srijemske Mitrovice programiranje je bio hobi još od malih nogu. Kada je dobio prvo računalo, dok su svi gledali kako bi igrali igrice, njemu je bilo zabavno nešto »napraviti«, odnosno isprogramirati. Poznavanje računala, praćenje razvoja računalne tehnike i programiranje ostalo je njegov interes do danas. To ga je i potaknulo da osnuje vlastitu tvrtku koja uspješno radi već 16 godina.

Osvajanje i proširenje tržišta

Radnju za izradu kompjutorskih programa *Tuckdesign* Krunoslav je osnovao 2008. godine. Bavi se računalnim programiranjem, najviše na različitim internetskim stra-

nicama, online aplikacijama i programima za poslovne korisnike.

»Osim toga, imamo iskustva i u izradi mobilnih aplikacija i u analizi i unosu podataka. Programiranje je zahtjevan posao i traži posebno znanje. Od škole sam završio srednju školu za elektrotehničara automatike i računarstva, ali, realno, tu se jako malo ili gotovo ništa nije učilo o programiranju. Kasniji magisterij teologije mi također ne pomaže u programiranju. Ja sam svoje programersko znanje stekao samostalno, čitajući i istražujući. Ono što je najvažnije za ovu struku je stalno učenje i usavršavanje jer se IT industrija stalno mijenja i napreduje«, kaže Đaković i dodaje: »Kada sam osnovao tvrtku, mnogi su se čudili tome jer tada IT sektor nije bio poznat i popula-

ran kao danas. Moglo se tada programirati i bez prijave poreza za taj rad, ali ja sam želio raditi po pravilima, uplaćivati poreze i doprinose kako bih imao i zdravstveno i mirovinsko osiguranje za sebe i za svoju obitelj. U isto vrijeme nadao sam se da će se samim otvaranjem tvrtke proširiti i mogućnosti za nove poslove».

Vremenom je posao razvijao tražeći klijente na Elanceu (sajtu za freelancere) koji je kasnije postao Upwork. Razvojem tvrtke rastao je i broj klijenata, posebice inozemnih.

»To su uvijek bili strani klijenti jer su oni bili spremni platiti za posao koji radim. Kasnije se posao širio i povećavao jer smo dobijali preporuke od prethodnih klijenata. Danas radimo s nekoliko većih stranih klijenata, nekim domaćim klijentima i s manjim stranim klijentima preko Upworka. U ovom poslu jako je teško doći do ozbiljnih i stalnih klijenata. Jako je bitno biti dosljedan u kvaliteti, razumijevanju onoga što klijentu treba te inventivnosti kako bi se klijentima mogla ponuditi nova i suvremena rješenja njihovih zahtjeva. Kada se sve to ispuni, onda se često dogodi da te jedan klijent preporuči drugom. To je jedini pravi put za osvajanje tržišta.«

Najveći dio klijenata i danas su stranci. Kako kaže, kod nas, nažalost, ne postoji svijest da je programiranje ozbiljan i zahtjevan posao i da traži puno znanja, vremena i posvećenosti onome što se radi.

»To nije posao od osam sati dnevno pa dalje 'mozak na pašu'. To je posao koji često zahtijeva i rad izvan radnog vremena i odricanje od svog slobodnog vremena. Stranci to znaju cijiniti i platiti, a kod nas se, nažalost, samo gleda da se prođe što jeftinije (ako ne i besplatno)«, kaže Đaković.

Također navodi da se bez stalnog usavršavanja u tom poslu nazaduje. Tehnologija i programska rješenja stalno napreduju. Pojavljuju se nove platforme i mogućnosti i klijenti očekuju da tvrtka sve prati kako bi i njihovi programi bili najmoderniji.

Rast broja uposlenih

Broj uposlenih se mijenjao kroz ovih 16 godina postojanja tvrtke. Prvo je Krunoslav krenuo sam kao jedini uposlenik, a kasnije je broj uposlenih rastao.

»Dugo nas je bilo dvojica, pa se onda jedno vrijeme broj popeo i na osam. Sada nas je petero u tvrtki. Prihod tvrtke je zbilja zadovoljavajući. Svakako se trudim da od tog prihoda uposleni dobiju ono što su i zaradili svojim radom, ali i ono što meni ostane je više nego zadovoljavajuće. Iako kao vlasnik tvrtke sigurno moram puno više raditi nego da sam negdje uposlen, uvijek sam volio biti svoj gazda, i to je najveća prednost vlastite tvrtke. Posebno u ovom sektoru, gdje nisam vezan radnim vremenom pa mogu raditi kad to meni odgovara. Naravno, puno je i teže nego 'odraditi osam sati'. Mora postojati veća odgovornost prema radu, a tu je odgovornost i prema drugim uposlenima u tvrtki.«

U planu mu je u budućnosti razvijati posao.

»Plan od početka mi je održivi razvoj, odnosno polagani rast tvrtke što, čini mi se, i uspijevam ostvariti. Tako se nadam da ćemo i nastaviti. Hoće li tvrtka rasti i koliko, ovisit će ponajviše o ponudi posla, ali i ponudi radne snage. Za ovu djelatnost je teško pronaći radnike. Iskusni programeri najčešće ili žele biti freelanceri ili imati svoje tvrtke, a oni neiskusni trebaju puno savjeta i kontrole s moje strane, što onda iziskuje dosta truda i vremena. Tako da je to nekada teško izbalansirati.«

Na kraju razgovora Đaković je poslao poruku mladima koji žele pokrenuti vlastiti posao, ali se zbog straha ne usuđuju:

»Za vlastiti posao potrebno je hrabrosti jer nitko ti ništa ne garantira. Uspjeh ili neuspjeh ovise isključivo o tebi. Osim toga, moraš biti i odgovoran prema radu jer nitko te neće kontrolirati koliko i kako si radio. Tko god ima tu dozu hrabrosti i odgovornosti preporučio bih mu da se okuša kao poduzetnik. Naravno, u tome treba ići polako, korak po korak, ili stepenicu po stepenicu, strpljivo i ustrajno, pa i onda kada loše ide. Kada to ostvarite, onda ćete osjetiti zadovoljstvo zbog svog uspjeha i uživati u plodovima svojih ruku«.

S. D.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu okoliša, Služba za zaštitu okoliša i održivi razvoj, temeljem članaka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na okoliš (*Sl. glasnik RS*, br. 135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O PODNIJETOM ZAHTJEVU ZA ODLUČIVANJE O POTREBI PROCJENE UTJECAJA PROJEKTA NA OKOLIŠ

Podnositelj zahtjeva »A1 Srbija« d.o.o. Beograd, Milutina Milankovića br. 1ž, Novi Beograd, podnio je dana 23. 10. 2024. godine Zahtjev za odlučivanje o potrebi procjene utjecaja na okoliš projekta: Bazna stanica »NS2554_01 SU_GORNJI_TAVANKUT«, na katastarskoj parceli br. 7561 K. O. Tavankut (46.04239°, 19.45530°), evidentiran u pisarnici Gradske uprave Subotica pod brojem IV-08/I-501-130/2024.

Uvid u podatke i dokumentaciju iz predmetnog zahtjeva može se izvršiti u prostorijama Službe za zaštitu okoliša i održivi razvoj (Trg slobode 1, Gradska kuća, I. kat, soba 129), svakog radnog dana od 8 do 14 sati. Zainteresirana tijela, organizacije i javnost u roku od deset dana od dana objavljivanja ove obavijesti mogu dostaviti mišljenja o potrebi procjene utjecaja predmetnog projekta na okoliš osobno ili poštom (Trg slobode br. 1, Subotica, Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu okoliša – Služba za zaštitu okoliša i održivi razvoj, I. kat, soba 129).

Prepekova jesen u Novom Sadu

Jedna od najkvalitetnijih zbirki

L iterarno-glazbena manifestacija *Prepekova jesen*, koju je deveti put organiziralo HKUPD Stanislav Prepek, održana je u subotu, 26. listopada, u Kulturnom centru Novog Sada kada je predstavljeno novo izdanje istoimene zbirke priča, te nagrađeno tri najbolje.

Tri nagrade

Na natječaj su pristigli radovi od ukupno 16 autora i autorica, a stručno povjerenstvo radilo je u sastavu **Maje Gračan Livada**, pjesnikinje iz Rume i članice Književnog

kluba HKUPD-a, **Franje Nagulova**, pisca i književnog kritičara iz Vinkovaca, te dr. sc. **Dragane V. Todoreskov**, spisateljice, književne kritičarke iz Novog Sada i urednice zbornika *Prepekovo proljeće* i *Prepekova jesen*. Prvu nagradu na natječaju osvojio je **Branimir Miroslav Tomlekin** za priču *Moj dragi stričević*, drugo mjesto osvojila je **Nada Vukašinić** s pripovjetkom zvanom *Banane*, dok je treće mjesto pripalo **Vladi Domazetu** za pripovjetku *Biser sa Dunava*. Nakon uručjenja nagrada autori su pročitali svoje nagrađene pripovjetke. Pripovjetku Branimira Miroslava Tomlekina interpretirao je glumac **Miroslav Tasić**.

Urednica zbornika dr. sc. Dragana V. Todoreskov navela je kako su zastupljeni autori i autorice različitih generacija (od 18 do 80 godina) kao i da stvaraju kako na hrvatskom standardnom jeziku, tako i na dijalektima.

»Ovo je jedna od najkvalitetnijih zbirki do sada u kojoj je žiri zaista imao težak i odgovoran posao. Odziv je bio dobar, kvaliteta na visokoj razini. Ove smo godine odlučili nagraditi Branimira Miroslava Tomlekina iz Hrtkovaca, autora jedne iznimno duhovite priče. On već dugi niz godina piše pripovjetke, što šaljive, što one posvećene svom selu. Na drugom je mjestu pripovjetka Nade Vukašinić, a na trećem također vrlo zanimljiva pripovjetka autora koji živi u Poreču, no, veoma se interesira za do-

gađaje iz života bačkih Šokaca i Bunjevaca te je napisao dirljivu pripovijetku«, kazala je Todoreskov.

Glazbeni dio

Ženska pjevačka skupina Udruge pod ravnanjem **Dobrivoja Jankovića** svojim je izborom izvornih hrvatskih pjesama poput *Maramica na stazi*, *Karašica teče*, *Da mi dano dečke izbirati...* doprinijela doživljaju večeri, kao i solo pjevačica **Aleksandra Kocić**.

Manifestaciju je tradicionalno otvorio predsjednik Društva **Krešimir Tkalac** koji je, među ostalim, podsjetio i na problem nedostatka adekvatnog prostora za rad Udruge, prisutan od njezinog osnutka. Na početku manifestacije obratili su se i **Irina Papuga**, tajnica Koordinacijskog odbora društava za jezike, književnost i kulturu, kao i vlč. **Nebojša Stipić**, upravitelj župe Kraljica sv. Krunice u Budisavi.

K. Ivković Ivandekić

Ansambel *Hajo* u Zagrebu

ZAGREB – Ansambel *Hajo* iz Subotice održat će koncerte pod nazivom *Vrime piše priče* u srijedu i četvrtak, 6. i 7. studenoga, u maloj dvorani Koncertne dvorane *Vatroslav Lisinski* u Zagrebu. Početak je u 20 sati. Kao gosti na

ovom koncertu pridružiti će im se vokalna solistica **Antonija Dulić** iz Subotice i klapa *More* iz Šibenika, s kojom su na posljednjem albumu snimili zajedničku pjesmu. Ansambel *Hajo* njeguje tamburašku glazbu već 36 godina, a snimili su i tri autorska albuma objavljena za *Croatia records*.

Književne veze Mostara i Subotice

MOSTAR – Društvo hrvatskih književnika Herceg Bosne organizira XXV. *Humske dane poezije* koji se održavaju od 19. listopada do 22. studenoga u Orašju, Mostaru i Tomislavgradu. U pitanju je najveća pjesnička manifestacija Hrvata u BiH, a na njoj će prvi puta sudjelovati i hrvatski književnici iz Srbije – **Mirko Kopunović**, **Nevena Baštovanović** i **Katarina Čeliković**, u organizaciji ZKVH-a i NIU *Hrvatska riječ*. U sklopu manifestacije od 2007. održava se i znanstveni skup *Ikavski skup* koji se bavi proučavanjem i promicanjem ikavskog govora hrvatskog jezika.

Šokci i baština u Sonti

SONTA – Zajednička manifestacija udruga šokačkih Hrvata u Srbiji *Šokci i baština* bit će održana idućeg petka, 9. studenoga, u Domu kulture u Sonti, s početkom u 19 sati. U programu će nastupiti udruge iz Sonte, Plavne, Vajske, Bača, Sombora, Berega i Monoštora.

Organizatori manifestacije su Hrvatsko nacionalno vijeće i Fondacija za razvoj hrvatske zajednice u Republici Srbiji *Crofond*, uz logističku potporu Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i medijsko pokroviteljstvo NIU *Hrvatska riječ*. Pokrovitelj je Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Spomen ploča Alagi i Vidakoviću

LEMEŠ – Povodom 100. obljetnice rođenja svjetski poznatih znanstvenika i hrvatskih akademika, teorijskog fizičara **Gaje Alage** (Lemeš, 3. 7. 1924. – Zagreb, 7. 9. 1988.) i šumarskog genetičara **Mirka Vidakovića** (Lemeš, 29. 10. 1924. – Zagreb, 15. 8. 2002.) Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata priređuje u četvrtak, 14. studenoga, svečani program u njihovom rodnom mjestu Lemešu.

Program počinje u 16 sati misom u mjesnoj crkvi Rođenja Blažene Djevice Marije. U 16.45 sati je otkrivanje

spomen-ploče dvojici velikana i sadnja hrasta lužnjaka pokraj škole, a u 17.30 sati slijedi svečana akademija u Domu kulture. Program se priređuje u suradnji s OŠ *Bratstvo – jedinstvo* i mjesnim HBKUD-om *Lemeš*, a odvija se u okviru projekta *Godine novog preporoda*.

Poziv za slanje rukopisa

SUBOTICA – Nakladničko vijeće NIU *Hrvatska riječ* poziva književne autore i autorice iz Srbije koji stvaraju na standardnom hrvatskom jeziku ili dijalektalnim govorima Hrvata da šalju svoje neobjavljene rukopise radi njihove moguće objave u idućoj, 2025. godini. Ru-

kopise je potrebno poslati u elektroničkom obliku (Word dokument) na e-mail: naklada@hrvatskarijec.rs. Rok za slanje rukopisa je do 30. studenoga 2024. godine. O uvrštenju rukopisa u nakladnički plan za 2025. godinu odlučivat će Nakladničko vijeće NIU *Hrvatska riječ*. Pri-
spjeli rukopisi ne vraćaju se autorima.

ZKVH i NIU *Hrvatska riječ* na beogradskom Sajmu knjiga

Od narodne književnosti do književne kritike

Na promocijama je bilo riječi o nedavno završenoj ediciji *Izabrana djela Balinta Vujkova* te sadržajima u časopisu za književnost i umjetnost *Nova riječ*

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i NIU *Hrvatska riječ* iz Subotice predstavili su svoja najnovija izdanja i na ovogodišnjem, 67. međunarodnom Sajmu knjiga u Beogradu. Predstavljanje dvaju nakladnika održano je u organizaciji Pokrajinskog tajništva za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice.

Trag o prisutnosti

ZKVH je predstavio svoj nedavno završeni kapitalni sunakladnički projekt – ediciju *Izabrana djela Balinta Vujkova* (od ukupno osam knjiga) objavljenu skupa s Hrvatskom čitaonicom Subotica. Na predstavljanju je govorio izbornik tekstova **Zlatko Romić**, ujedno i dobitnik nagrade *Balint Vujkov Dida* za 2023. godinu (koju dodjeljuje

Organizacijski odbor *Dana hrvatske knjige i riječi* – *Dana Balinta Vujkova*) te urednica knjiga u ediciji i ravnateljica ZKVH-a **Katarina Čeliković**.

Kako je ovom prigodom istaknuto, projekt je započeo 2017. godine a ideja o njemu rodila se na interdisciplinarnom skupu u sklopu *Dana Balinta Vujkova*. Vujkov je bio najveći sakupljač narodne književnosti Hrvata izvan Hrvatske – od Janjeva i Karaševa, preko Vojvodine do Gradišća i Slovačke. Tijekom skoro šest desetljeća sakupljačkog rada, sakupio je oko 1.500 pripovjedaka među kojima su bajke, basne, anegdote, legende i mitovi. Za-

stupljeni govori i pripovijetke ujedno su pokazatelj višestoljetne prisutnosti Hrvata na ovim područjima.

»Negdje se govor izgubio, negdje je ostao u tragovima, a u bunjevačkoj i šokačkoj zajednici još uvijek postoji. Ali ne onakav kakvog ga je zapisao Balint Vujkov. Govori koji su zapisani u ovim knjigama danas su arheološko blago, jer više nisu živi. No, nakon 23 godine od pokretanja *Dana Balinta Vujkova*, opravdali smo ideju te manifestacije: ova je književnost ušla u školski program, djeca rade predstave po ovim pričama, objavili smo i *Izabrana djela...*«, rekla je Katarina Čeliković.

Opus na jednom mjestu

Izbornik tekstova Zlatko Romić ujedno je i autor tumača manje poznatih riječi i izraza (ukupno oko 4.500 jedinica). Posljednja knjiga u ediciji nosi naziv *Didin rukopis* i u njoj se nalaze autorske bajke i pripovijetke, poezija, dramsko djelo te predgovori i pogovori njegovim knjigama.

»Ideja nam je bila da Balintov opus imamo na jednom mjestu, da ga nemamo razasutog kao 'mršavinu' po njivi. Prvo smo objavili tri knjige bajki, a potom četiri knjige pripovjedaka. Cilj nam je bio upoznati javnost s onim što je Balint Vujkov radio. Kada bi današnjim mladima netko osigurao prijevoz i kazivače, nisam siguran bi li imali volje za to. On je to radio o svojem trošku, vukao je magnetofon od 16 kilograma, provodio dane i noći s tim ljudima. Ovo što smo mi uradili je najmanje što smo mogli učiniti za njegovo djelo«, kazao je Romić.

Na predstavljanju ZKVH-a bilo je ukratko riječi i o novom, dopunjenom izdanju, publikacije *Živa baština: Nematerijalna kulturna baština Hrvata u Srbiji*. Nakon prvog izdanja, u kojem su predstavljena 22 elementa nematerijalne baštine, drugo izdanje donosi opis još sedam novih elemenata: Materice i Oce, Malo bunjevačko kolo, Gajdaško kolo, *Tandrčak*, Šokačko kolo Hrvata u Vojvodini, Priprema bunjevačke *tarane* i Priprema ribljeg paprikaša kod podunavskih Šokaca.

Kritika – posljedica zrelosti

Predstavljen je i najnoviji dvobroj časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ* (1-2 za 2023. godinu) čiji su sunakladnici ZKVH i NIU *Hrvatska riječ*. Poseban naglasak bio je na tematu posvećenom književnoj kritici Hrvata u Vojvodini koji je priredio glavni urednik časopisa **Tomislav Žigmanov**. Kako je Žigmanov kazao, književno stvaralaštvo Hrvata u Vojvodini je raznovrsno, uz primat u pjesništvu, ali je književna kritika visoko podzastupljena.

»Književna kritika posljedica je zrelosti unutar književnih praksi. Mi smo zajednica koja još uvijek razvija svoje kulturne prakse, pa tako i književne. Prvi veći kritičar koji je planski djelovao na ovom polju bio je **Geza Kikić** koji je priredio kapitalne antologije poezije i proze ovdašnjih Hrvata. Tu luč je preuzeo **Lazar Merковиć** a potom su došli **Vojislav Sekelj** i **Milovan Miković** a onda smo tu ulogu preuzeli mi koji smo to područje institucionalno unaprijedili, na način da je ono dio stalnih praksi, od prikazivanja godišnje produkcije na *Danima Balinta Vujkova*, tekstova u tjedniku *Hrvatska riječ* te na koncu kontinuiranog praćenja trendova u *Novoj riječi*. Nužno je da sami sebe motrimo, cijenimo i sumjeravamo. Jer ako se ne uspoređujemo, možemo pasti u sebecenje koje nije realno«, kazao je Žigmanov.

O sadržajima zastupljenim u *Novoj riječi* govorili su i suradnica časopisa **Nevena Baštovanović** i koordinatorska nakladničke djelatnosti NIU *Hrvatska riječ* **Davor Bašić Palković**.

»*Novu riječ* smatram prostorom gdje riječ slobodno diše, živi i tematizira samu sebe«, kazala je Nevena Baštovanović aludirajući na slogan ovogodišnjeg sajma *Riječ je slobodna*. Kako je navela, u rubrici *Građa hrvatske književnosti u Vojvodini* uvijek se može naći nešto novo, nešto što još nije iščitano i analizirano. Rubrika *Čitanja književne produkcije* donosi prikaze, osvrte ali i kritike knjiga ovdašnjih Hrvata.

»Kritičari se ne rađaju ili ne padaju s neba, kritičarima se postaje. Stilovi se razvijaju, naš registar se mora proširiti a tu postoji otvorenost *Nove riječi* za nova imena koja će probati pojmiti ono što nas se doima«, rekla je.

H. R.

Regionalna manifestacija hrvatskih udruga

Srijemci Srijemu u Rumi

U cilju organizacije ovogodišnje manifestacije *Srijemci Srijemu*, u prostorijama HKPD-a *Matija Gubec* u Rumi 29. listopada održan je sastanak predstavnika hrvatskih udruga iz Srijema i člana Izvršnog odbora Hrvatskog nacionalnog vijeća **Denisa Lipozenčića**. Domaćin ovogodišnje manifestacije je HKPD *Matija Gubec* iz Rume, a prema dogovoru manifestacija će biti održana u nedjelju, 17. studenoga, u Kulturnom centru u Rumi, s početkom u 19 sati.

Uz domaćina, u dvosatnom programu sudjelovat će i HKPD *Jelačić* iz Petrovaradina, HKPD *Tomislav* iz Golubinaca, HKC *Srijem – Hrvatski dom* iz Srijemske Mi-

trovice, HKD *Šid* iz Šida, Hrvatska čitaonica *Fischer* iz Surčina, Zajednica Hrvata Zemuna *Ilija Okrugić* i Društvo hrvatske mladeži Zemuna. Kako je rečeno na sastanku, očekuje se oko 250 posjetitelja. Također, dogovoreno je da će svaka udruga putem viber grupe dostaviti svoj program radi preciziranja satnice.

Ovo je dvanaesta godina kako Hrvatsko nacionalno vijeće organizira manifestaciju *Srijemci Srijemu*,

koja se svake godine održava u drugom mjestu u kojem djeluju hrvatske udruge. HNV je proglasilo manifestaciju *Srijemci Srijemu* od posebnog značaja za hrvatsku zajednicu u Srbiji.

S. D.

Paleta kazališnih žanrova

Publika je imala priliku pogledati pet predstava iz Hrvatske, Srbije, BiH i Slovenije

Hrvatski kulturni centar *Bunjevačko kolo* iz Subotice organizirao je četvrti put međunarodni festival amaterskog kazališta – *DRIM fest*. U dvije večeri, 25. i 26. listopada, publika je imala priliku pogledati pet predstava iz Hrvatske, Srbije, Bosne i Hercegovine i Slovenije, različitih kazališnih žanrova i izričaja.

Prve večeri, Šentjakobsko gledališče iz Ljubljane predstavilo se tragikomedom *Na valovih* (Na valovima) dok je Sinjsko pučko kazalište izvelo komediju *Ža – ža*. Drugu festivalsku večer otvorilo je Hrvatsko kazalište Travnik s pantomimskom komedijom *FAMILYr*. Potom se Scena Sisak predstavila dramom *Smrt i djevojka* a festival je zatvorila komedija *Bajka o pozorištu* koju je izvelo Pozorište Raša Plaović iz Uba.

Nagrade za predstave i glumce

Prema glasovima publike, najbolja predstava ovogodišnjeg festivala je *Bajka o pozorištu* kazališta iz Uba.

Rađena po tekstu suvremenog dramaričara **Vladimira Đurđevića**, predstava govori o tome kako kulturu i umjetnost, a prije svega teatar, doživljava politička elita.

Proglasena su i najbolja glumačka ostvarenja u svakoj od pet predstava, a to su: **Katja Fajdiga** i **Luka Polc** (Ljubljana), **Diana Rančić** (Sinj), cijeli ansambl predstave *FAMILYr* (Travnik), **Sanja Zagorac** (Sisak) i **Voja Raonić** (Ub).

O ovim priznanjima odlučivao je žiri kojega su činile: ravnateljica subotičkog Dječjeg kazališta **Márta Árokszállási** i **Tanja Bavrka Bošnjak** iz Teatra *Talija* iz Novog Travnika.

Na visokoj razini

Prigodom zatvaranja festivala, članica žirija Márta Árokszállási ocijenila je kako su prikazane odlične predstave od kojih je dio

bio na razini profesionalnih ostvarenja.

Organizator *DRIM festa* i voditelj Dramske sekcije HKC-a *Bunjevačko kolo* **Marjan Kiš** kaže kako festival raste s godinama te su ove godine imali predstave iz četiri države.

»Imamo izuzetno jaka ostvarenja, iz Hrvatske nam je došla predstava *Smrt i djevojka* koja je među 21-om predstavom na hrvatskom državnom natjecanju osvojila drugo mjesto, a režija je najbolja. Imamo Travnik koji je i prošle godine bio ovdje i koji su došli s najboljom predstavom u BiH. Potom imamo izuzetno jako kazalište *Raša Plaović* iz Uba, oni imaju za sada najjači amaterski festival u Srbiji na koji dovode prvoplasirane predstave iz svih

država bivše Jugoslavije. Imamo predstavu iz Sinja, a tu je i Ljubljana i moglo bi se reći da su oni najjači amaterski ansambl u Sloveniji, imaju između pet i sedam premijera godišnje. Inače, najviše dvije godine uzastopno nam dolazi jedan te isti ansambl. Prije dvije godine imali smo najbolju predstavu u Srbiji, kazališta iz Petrovca na Mlavi, i oni su bili dva puta, a sada je drugi put došao Travnik. Važno nam je da imamo kvalitetne predstave i da dođu novi ljudi», kaže Kiš.

Festival je otvorila ravnateljica Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata **Katarina Čeliković** a zatvorio ravnatelj Gradskog pozorišta Jagodina **Petar Mitić**.

Inače, ime festivala DRIM je akronim od Drama, Recitacija, Igra i Muzika. Ovogodišnji festival održan je uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Ministarstva regionalnog razvoja i fondova EU Republike Hrvatske, Grada Subotice, Po-

krajinskog tajništava za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice i Pokrajinskog tajništva za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama.

D. B. P.

HKC Bunjevačko kolo na festivalu koreografija u Hrvatskoj

Ovacije za *Momačko kolo*

Izvođački folklorni ansambl HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice sudjelovao je 27. listopada na 20. festivalu folklorne koreografije u Sesvetama kraj Zagreba. Festival je natjecateljskog karaktera, a na njemu koreografi prikazuju svoje stvaralaštvo. *Bunjevačko kolo* natjecalo se s koreografijom »Momačko kolo – Bunjevački plesovi okolice Subotice« voditelja Folklornog odjela i koreografa **Marina Jaramazovića**. Glazbenu obradu u koreografiji potpisuje voditelj orkestra HKC-a **Zvezdan Bašić Palković**.

U natjecateljskom dijelu sudjelovalo je sedam koreografija, a HKC *Bunjevačko kolo* bio je jedini sudionik koji dolazi izvan Hrvatske. Koreografija *Preko Drave* **Ivana A. Ivančana** po stručnom sudu proglašena je najboljom. Organizator Festivala folklornih koreografija je Hrvatsko društvo folklornih koreografa i voditelja u kojemu je Marin Jaramazović iz Subotice odnedavno član.

Kako ističu u HKC-u, nastup njihovog ansambla dobio je najveći pljesak i ovacije publike, a to pokazuju i rezultati na društvenim mrežama. Objave na njihovom Instagram profilu dostigle su najviše *lajkova*, a video na Facebooku pogledalo je više od 50 tisuća ljudi, ima preko

tisuću *lajkova* i 100 dijeljenja i komentara. Ovo je, kako dodaju, potvrda da je ansambl *Bunjevačkog kola* sve zapženiji u folklornim krugovima u regiji.

Gostovanje *Bunjevačkog kola* na Festivalu folklornih koreografija financirano je kroz projekt prekogranične suradnje čiji je financijer hrvatsko Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU. Folklorni odjel očekuju tradicionalni godišnji koncerti: dječjeg ansambla, izvođačkog ansambla kao i zajednički koncerti Odjela.

H. R.

Srebrni jubilej vlč. dr. Marinka Stantića

Zahvala za 25 godina svećeništva

U prepunoj crkvi Presvetog Srca Isusova u Tavankutu 27. listopada vlč. dr. **Marinko Stantić** zahvalio je Bogu za 25 godina svećenstva, za sve primljene milosti, kušnje... U istom ovom mjestu je rođen, ondje je imao svoju mladu misu, a sada i srebrni jubilej.

Euharistijsko slavlje predvodio je jubilarac u zajedništvu s braćom svećenicima, te biskupom Subotičke biskupije **Franjom Fazekasom**.

Prigodnu homiliju imao je gost i prijatelj vlč. Stantića, misionar Krvi Kristove u Zagrebu fra **Ilija Grgić**. Tijekom propovijedi fra Ilija se vratio četvrt stoljeća nazad i prisjetio se osjećaja prilikom mlade mise jubilarca. Kako je rekao »srce mu je puno radosti i zahvale, baš kao što je i crkva puna vjernika«. Podsjetio je vjernike na svećenički put slavljenika, te povezao čitanja i evanđelje sa slavljem. Također, fra Ilija je istaknuo kako je vlč. Marinko gdje god da je poslan ostavio neki trag, nešto pokrenuo ili stvorio, te da je »uzet iz naroda za narod«.

Vlč. Stantić treće je dijete u obitelji **Jozefine i Antuna Stantića**, ima tri sestre, osam nećaka i petero pranećaka, koji su uju ovoga puta posebno iznenadili. Neki u nošnji, a neki s djecom u ruci čestitali su mu i predali veliku zajedničku sliku. Na kraju misnog slavlja jubilarac je sve pozvao da mole za njega, kao što su to i do sada činili.

Vlč. Marinko Stantić rođen je 24. travnja 1974., te je uz sestre odrastao u skromnoj kršćanskoj obitelji. Svoje djetinjstvo proveo je u Tavankutu i na Čikeriji, te ga je to mjesto kasnije motiviralo da pokrene *Čikerijadu*.

Nakon završetka strojarke škole u Subotici vlč. Stantić upisuje studij na Filozofsko-teološkom institutu Družbe Isusove u Zagrebu. Diplomirao je i zaređen je za svećenika 1999. godine. Potom ga biskup šalje u Rim na postdiplomski studij gdje je 2002. magistrirao, a 2004. doktorirao iz područja pastoralne teologije na temu »Inkulturacija vjere kroz pučku pobožnost bunjevačkih Hrvata«. Nakon povratka u rodno mjesto obnaša dužnost kapelana u Adi i Horgošu, a 2005. godine imenovan je za povjerenika za

mlade Subotičke biskupije. Te godine osniva i Festival hrvatskih duhovnih pjesama – *HosanaFest*, a 2007. otvara Humanitarno-terapijsku zajednicu za pomoć ovisnicima – *Hosana*, koja je djelovala do 2015. godine. Osnivač je i vokalno-instrumentalnih sastava *Proroci*, *Amos* i *Noa*. Glavni je urednik časopisa *Hosana*, koji je pokrenuo 2010. godine kao glasilo spomenute Zajednice. Za župnika u župama Uzvišenje sv. Križa, te sv. Nikole Tavelića u Somboru imenovan je 2006., a 2016. biva premješten u Suboticu, u župu Marija Majka Crkve, s pripadajućim svetištem na Bunariću. Te iste godine pokreće i reklamni časopis *Bunarić*. Za župnika u župi sv. Pavla u Baču i sv. Jakova u Plavni imenovan je 2021. godine uz filijale Tovariševo, Deronje i Bačko Novo Selo gdje djeluje i danas.

Predavao je školski vjeronauk u Srednjoj poljoprivrednoj školi u Somboru, župni vjeronauk, te sada predaje i izborni predmet hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture u Vajskoj i Plavni.

Ž. V.

Misa mladih

Misa mladih za mir bit će održana 1. studenoga na prvi petak u mjesecu u franjevačkoj crkvi u Subotici s početkom u 20 sati.

Inicijativa 40 dana za život pri kraju

Miroljubivo bdjenje za nerođene pri vodi se kraju. Još dva dana, do 3. studenoga, bdjenje se nastavlja ispred bolnice u Subotici od 6 do 9 sati, te u Novom Sadu ispred *Betanije* svakoga dana od 6 do 18 sati. Tijekom proteklog perioda svete mise na nakanu inicijative slavile su se petkom u crkvi sv. Roka u Subotici, a molitvena nakana istovremeno se održava i u franjevačkoj crkvi u Subotici, i to radnim danom od 17 do 18 sati, te još u subotu i nedjelju od 8 do 9 sati.

U susret svetkovini Svih svetih

Na svetkovinu Svih svetih i Dušni dan vjernici mogu u svim crkvama, u javnim i polujavnim bogomoljama dobiti potpuni oprost grijeha, koji se može namijeniti samo za pokojne. Za potpuni oprost potrebno je pohoditi crkvu, groblje ili bogomolju; izmoliti Oče naš i Vjetrovanje, ispovjediti se ako je potrebno; pričestiti se i izmoliti molitvu na nakanu sv. Oca (nije propisano koju).

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Iznad svega ljubav

Koja je zapovijed veća od svih ostalih? I sami često razmišljamo o tome. Ponekad sebe korimo misleći kako je najvažnije ono u čemu smo mi najslabiji ili se pak tješimo smatrajući da se naše slabosti ne odnose na najvažnije zapovijedi. A koje su to najvažnije zapovijedi, oduvijek su se ljudi pitali, osobito u židovstvu, jer je brojne propise teško sve izvršavati. Očekujući da će Isus ukazati na one koje su važnije od ostalih, pa na njih stoga treba i više paziti, jedan pismoznanc pita Isusa koja je zapovijed veća od svih.

I, koja je to najveća zapovijed?

Kao i svaki put kada židovski pismoznanci postavljaju Isusu pitanje s već očekivanim odgovorom, Isus iznenađuje onim što im ima reći i potiče na razmišljanje okupljene. Tako i ovoga puta, kada pismoznanc želi čuti od njega koja je najveća zapovijed, svi koji to slušaju imaju neka očekivanja, jer svi na zapovijedi imaju neke svoje poglede, te ih razvrstavaju po nekakvim osobnim prioritetima. Nikome nisu sve jednako bitne. Ali, Isus i ovoga puta iznenađuje okupljeni puk, te odgovara: »Ljubi Gospodina Boga svojega iz svega srca svojega, i iz sve duše svoje, i iz svega uma svoga, i iz sve snage svoje!«. Iako je već izdvojio najveću i prvu, ne zaustavlja se, nego dodaje: »Druga je: Ljubi svoga bližnjega kao sebe samoga. Nema druge zapovijedi veće od tih« (Mk 12,30-31). I tu dolazimo do biti kršćanstva, do biti našeg vjerskog života. Izvor i pokretač svega što činimo treba biti ljubav, bez ljubavi sve je isprazno, samo forma koja ničemu ne služi. Tko ne ljubi Boga, sve zapovijedi za njega su samo puke obveze koje će jednom prestati ispunjavati, jer ga suviše opterećuju. A tko Boga ne ljubi, teško će ljubiti bližnjega, te će mu grijesi po kojima krši zapovijedi koje se tiču bližnjeg

izgledati mali, opravdavati će se da je u redu ponekad biti prema bližnjemu ovakav ili onakav, možda neće ni primjećivati da u odnosu na bližnjega krši Božje zapovijedi, pa čak ni formu neće ispuniti.

Čovjek koji ljubi drukčiji je, jer je bliže Bogu, dopušta Bogu da po njemu djeluje, te se po njemu očituje Božja ljubav u svijetu. On vrši Božje zapovijedi, ne iz nekog straha, ne zato da ga drugi vide, nego zato što ga ljubav potiče da tako čini, te drukčije ni ne može. I sve su Božje zapovijedi zapravo izrazi ljubavi prema Bogu i bližnjemu, pa ako nas ljubav vodi, nećemo ni razmišljati poštivati li neke propise ljubeći ili ne.

Put u Božje kraljevstvo

Pismoznanc je shvatio o čemu je riječ, te mu je Isus kazao: »Nisi daleko od kraljevstva Božjega!« (Mk 12,34). Dakle, put u Božje kraljevstvo nije u strogom čuvanju zapovijedi, kao što su činili farizeji, legalizam nije Bogu potreban. Nije put u Božje kraljevstvo činiti ono što su činili naši djedovi, pa i mi činimo tako da se ne zaboravi. U Božje kraljevstvo će nas odvesti ljubav, iz koje ćemo onda lako, da i ne primijetimo, činiti sve ono što je zapisano kao zapovijed. To će za nas postati čin ljubavi a ne puko obdržavanje propisa.

I nije ga se više nitko usudio ništa pitati, piše evanđelist, jer su svi shvatili što im je činiti, shvatili su neki i koliko griješe, te da valja sve ispraviti, ali su shvatili i koliko je teško uzeti ljubav za vodilju u životu. Ljubiti znači odricati se, umirati sebi, znači uzeti križ i to zbog drugog, trpjeti zbog vjere i Boga. Isus nam je svojom mukom i smrću na najbolji način pokazao što znači ljubiti bez granica, a uskrsnućem nam darovao vječnost ako i sami prigrlimo križ iz ljubavi.

Crkva sv. Ćirila i Metoda

Župa sv. Ćirila i Metoda na Čukarici osnovana je početkom 20. stoljeća kako bi zadovoljila duhovne potrebe katolika koji su se nakon Prvog svjetskog rata naselili na periferiji Beograda. Vođeni lazaristima iz Slovenije, vjernici su najprije prisustvovali misama u skromnoj kapelici da bi ubrzo započela izgradnja crkve koja je postala središte zajednice. Tijekom desetljeća župa je prolazila kroz razne promjene, ali je ostala ključni simbol katoličke vjere, okupljajući generacije vjernika pod okriljem posvećenih svećenika i časnih sestara

Početkom 20. stoljeća na periferiji grada Beograda pojavila se potreba za novim duhovnim centrom za katolike koji su se naselili na tom području nakon Prvog svjetskog rata. Tadašnji apostolski nuncij **Hermengildo Pellegrinetti** i beogradski nadbiskup monsinjor **Rafael Rodić** pozvali su lazariste, misionare sv. Vinka Paulskog iz Slovenije da preuzmu jednu župu na periferiji grada. Ponuđena im je Čukarica ili Karaburma, a provincijal lazarista **Leopold Šmid** i njegov suradnik **Alojz Plantarič** 5. srpnja 1929. odlučili su se za Čukaricu.

Začetak župe

Vjernici u tom području već su tada izražavali želju za vlastitom crkvom i svećenikom, a od 1927. godine nedjeljna misa služila se u privatnom stanu na Čukarici. Lazaristi su kupili kuću koja se zvala *Šumadijska vila* u Požeškoj ulici, gdje su otvorili kapelicu, a prva misa održana je 5. kolovoza 1929. godine. U kuću su tada stigli Alojz Plantarič, postavljen za superiora, i **Andrej Tumpej**, imenovan za prvog župnika, a kasnije su im se pridružila još dva brata laika. Tako je osnovana zajednica lazarista u Beogradu.

Ubrzo su započeli gradnju crkve, nakon što su kupili zemljište pored kuće. Arhitekt **Blaž Katušić** izradio je nacrt, a kamen temeljac blagoslovio je 18. kolovoza župnik župe Krista Kralja **Alojzije Wagner**. Radovi su započeli 13. kolovoza 1929. godine, a već u studenome crkva je bila završena. Na svečanosti posvete crkve 17. studenoga 1929. nadbiskup Rodić posvetio ju je u čast svetoj braći Ćirilu i Metodu. Tada je iz crkve sv. Jožefa u Celju donesen kip Svete braće, koji je 1851. godine blagoslovio biskup blaženi **Anton Martin Slomšek**. Taj kip, smješten na glavni oltar, predstavlja najveću drago-

cjenost ove crkve. Mariborski biskup **Ivan Tomažič** darovao je novi oltar u čast bl. Antona Martina Slomškega. Crkva, izgrađena u dvoranskom stilu s polukružnim stropom, duga je 23 metra, široka 10 metara, visoka 9 metara, dok toranj doseže visinu od 23 metra. Iznad glavnih vrata na ulazu crkve stoji natpis: »Da svi budu jedno«.

Župa je službeno ustanovljena 1. siječnja 1930. godine, a Andrej Tumpej imenovan je župnikom 30. prosinca prethodne godine, što je potvrdilo i Ministarstvo vjere 17. siječnja 1930. Prvotno je župa brojala oko 2.500 vjernika, a te godine kršteno je 77 djece, vjenčano 32 para i pokopano 23 vjernika. Vjerski život bio je bogat, a broj vjernika se mijenjao, osobito nakon

pada komunizma, kada je njihov broj ponovno rastao, a vjerski život postao intenzivniji.

Teritorij župe obuhvaća općine Čukarica, dio Savskog venca (Senjak, Dedinje), Rakovicu, Mladenovac, Sopot, Barajevo, Lazarevac i Obrenovac. Tijekom godina u župi je služilo osam župnika, svi predani službi Bogu i spase-nju duša. Svećenici s Čukarice upravljali su, u određenim razdobljima, područjima kao što su Valjevo, Kraljevo, Kragujevac, Čačak, Užice i Smederevo, posebno tijekom rata. Časne sestre, Kćeri kršćanske ljubavi, tj. sv. Vinka, pomažu u pastoralu župe, brinući se za siromahe i bolesnike još od njezina osnutka 1929. godine.

Sadašnjost crkve sv. Ćirila i Metoda

Alojz Letonja župnik je župe sv. Ćirila i Metoda već 15 godina, a svećenik je 46 godina. Srednju školu za spremanje svećenika Provincije franjevac konventualaca završio je u Zagrebu kao član lazarista koji su misionari sv. Vinka Paulskog. Nakon toga proveo je godinu u novi-

cijatu u Beogradu te poslije toga odlazi na studije teologije u Ljubljani. Za svećenika je zaređen 1978. te ostaje sedam godina u Sloveniji. Na misije odlazi 1985. na Madagaskar gdje ostaje 13 godina, sve do 1998. godine. Vraća se u Sloveniju odakle iste godine vlakom putuje u Sovjetski Savez gdje će na Uralu provesti deset godina kao misionar maloj katoličkoj zajednici koji su mahom bili raseljeni Poljaci, Nijemci i Litavci. Nakon Rusije vraća se u Beograd gdje postaje župnik.

»U župi radimo kako možemo i koliko nam to mogućnosti dopuštaju. Vjeronauk praktično više i nemamo, kada sam postao župnik u svakoj grupi bilo je njih dvoje ili troje, ali sada kako se smanjuje broj vjernika nema više ni zainteresiranih za vjeronauk. Krštenja imamo jedno ili dva tijekom godine, a sprovoda je oko 40, što govori o tendenciji opadanja vjernika. Aktivnih župljana koji su zaista ovdje imamo oko 90, oni su redoviti i dolaze u crkvu svakoga tjedna, a za velike blagdane poput Božića

i Uskrsa bude oko 130 vjernika. Svakog prvog petka u mjesecu posjećujem bolesne i nemoćne, nekada se dogodi da me naprasno zovu dati posljednju pomast umirućima. Iako taj bolesnik nije dugo dolazio u crkvu, njegova obitelj je osjetila potrebu da mu zovu svećenika, ja se svaki puta odazovem. U našoj župi nalaze se i posljednje časne sestre u Beogradu, to su sestre Kćeri kršćanske ljubavi, tj. sestre sv. Vinka. Mi smo jedna velika obitelj sv. Vinka u Beogradu i svi smo vezani sa Slovenijom. Nekada su ovu crkvu zvali *Slovenska crkva* zbog toga. Sestara je prije bilo 110, a sada ih je ostalo sedam. U župi je još i moj kolega svećenik **Petar Tašev**, on je duhovni pomoćnik i on je iz Makedonije«, rekao je Alojz Letonja, župnik crkve sv. Ćirila i Metoda.

U župi svakoga tjedna na misi svira orguljistica koja ima skoro 80 godina, a prati je mali župni zbor.

Ivan Ušumović

Alaj igram i pivat znadem!

ŠOKCI | BAŠTINA

subota, 9. 11. 2024. u 19 sati

 Dom kulture Sonta

sudjeluju: KPHZ „Šokadija“ Sonta | KUDH „Bodrog“ Monoštor
HKPD „Silvije Strahimir Kranjčević“ Bereg | HKU „Antun Sorgg“ Vajska
HKUPD „Matoš“ Plavna | UG „Tragovi Šokaca“ Bač | UG „Urbani Šokci“ Sombor

pokrovitelji:

Subotičko kolekcionarstvo

Prema jednoj od mnogobrojnih definicija, kolekcionarom se smatra osoba koja skuplja umjetnine ili određene rijetke predmete za svrhu iste sabiranja u zbirku srodnih predmeta i nastojanja da kolekcija bude što jedinstvenija i cjelovitija. Odemo li daleko u prošlost ljudske civilizacije, zasigurno u njoj možemo kategorizirati i tzv. prve kolekcionare koji su se uspjeli izdvojiti sa svojim sakupljačkim darom. Ali pravim razvojem socijalnog bića, osobito u modernom dobu kada znanost i kultura postaju predvodnice razvitka i mentalnog uzdignuća ljudske rase, ubrzano se razvija potreba za čuvanjem rijetkih

vrednota i realnim uzdizanjem njihove autentične kvalitete koja ih izdvaja od uobičajenoga prosjeka. Najveći grad na sjeveru Bačke koncem 19. stoljeća i sam bilježi začetak razvijanja ove specifične socio discipline, jer njegovi napredniji pojedinci naprosto prate izvanredna kulturološko-sociološka dostignuća svoje životne sredine poput osnivanja Građanske i Nacionalne kasine (1840.), kulturnih društava: Muzička škola (1868.), *Népkör* (1871.), *Pučka kasina* (1878.), baš kao i sportskih udruženja: Subotički klizački klub (1876.), Subotičko sportsko društvo (1894.), Nogometni klub *Bačka* (1901.) i dr. Vrijeme je to kada prvi subotički pioniri kolekcionarstva počinju formirati prve kolekcije tzv. klasičnog sakupljačkog potencijala u vidu prije svega umjetničkog blaga: vrijedne knjige, umjetničke slike, stari novac, a razvojem poštanskih maraka i svojevrсни začetak filatelije. U gradu se 1886. godine otvara Umjetnički paviljon *Fridman*, odnosno prva umjetnička galerija, a među prvim kolekcionarima ističu se dva značajna imena: dr. **Izidor Milko** (1853. – 1932.) i dr. **Vince Zomborčević** (1810. – 1900.). Njihov značajni i nadasve umjetnički vrijedan sakupljački opus, velikom zaslugom **Istvána Iványija**, sačuvan je i pohranjen u fundusu Grad-

ske knjižnice u Subotici koja je osnovana 1890. godine. Od značajnijih imena toga pionirskog razdoblja vrijedno je spomenuti i zbirke namjesnika župana **Simona Mukicsa** (knjige, slike), direktora Gimnazije **Vazula Kovácsa** (stari novac, medalje), profesora latinskog jezika i povijesti **Imrea Balasa** (numizmatika), profesora **Edena Gola** (numizmatika) koji je čak objavio i studiju *O novcima Rimske imperije* (1893./94.). Vrijedno je istaknuti kako je subotička Gimnazija u vrijeme početka Prvog svjetskog rata imala numizmatičku kolekciju od preko 1.600 primjeraka, ali je kasnijim vremenom i »velikom nemarom« zbirka poprilično minimalizirana. Angažmanom uglednog građanina dr. **Jovana Milekića** (1899. – 1978.) koji tridesetih godina prošloga vijeka osniva svoj privatni Bački muzej na Korzou, te još dvadesetak godina kasnije osnivanjem Gradskog muzeja (1948.), započinje ozbiljnije institucionalno sakupljanje vrijednih umjetničkih eksponata (knjige, slike, arheologija, numizmatika, etnografija, osobni dokumenti, fotografije i sl.). Svakako najvrjednija privatna kolekcija umjetnina koje su od međunarodnog značaja pripadala je još jednim liječniku, dr. **Vinku Perčiću** (1911. – 1989.), a sadržavala je brojne vrijedne slike subotičkih, ali i europskih majstora kista. Pred svoju smrt Perčić je većinu kolekcije poklonio gradu Zagrebu (454 eksponata), dok je rodnom gradu zavijestao 130 umjetničkih djela od kojih su 67 s potpisom subotičkih likovnih umjetnika.

Godine 1970. dolazi konačno do osnivanja Društva kolekcionara Subotice, prije svega na inicijativu numizmatičara koji svoju organiziranu djelatnost prakticiraju još od 1960. godine prvobitnim okupljanjima u Gradskom muzeju. Danas, malo jačih pola vijeka kasnije, društvo broji pedesetak aktivnih članova ubrajajući i kolekcionare iz Srbije ali i iz inozemstva (Mađarska, Hrvatska, Rumunjska). Neki od najpoznatijih članova su **Bela Sudarević**, **Attila Zemkó**, **Branko Skenderović**, **György Kemenci**, **Josip Kujundžić**, **József Veres**, **Ljudevit Vujković Lamić**, **Zlatko Mučalov**, **Mirko Šefčić**, **Petar Skenderović**, **Novak Mirkonj**, **Predrag Štrbo**, **Stevan Vereš**, **Sándor Gubicsák** i dr.

Na fotografiji koja ilustrira ovu zanimljivu crticu o malom presjeku subotičkog kolekcionarstva, od njegovog nastanka pa sve do današnjih dana, nalazi se Bela Sudarević (sjedi gospodin s lijeva), jedan od najstarijih aktivnih kolekcionara na ovim prostorima fotografski ovjekovječen tijekom jedne izložbeno-prodajne smotre. »Počeo sam s numizmatikom, a potom nastavio sa sakupljanjem starijih džepnih satova«, kazao je gospodin Bela u kratkom komentaru, istaknuvši kako je kolekcionarstvo njegova cjeloživotna ljubav i pasija kojom se počeo baviti još od najranije mladosti.

D. P.

Dani kruha u Sonti

Dani kruha ujedno su i dani zahvalnosti za plodove zemlje tijekom kojih djeca i odrasli zahvaljuju Bogu za plodove, ali i radosti i uspjehe kojima su, kako je rečeno u programu, kao narod i pojedinci obdareni.

Osim učenika ove škole, u programu su sudjelovali i učenici – tamburaši isturenog odjela Glazbene škole *Stevan Hristić* iz Apatina, gdje se nastava odvija na hrvatskom jeziku.

U prigodnom programu učenici su upoznali goste s nastajanjem kruha, kulturnim ophođenjem prema kruhu, sa životnim ciklusom žitarica i voća, a sve to kroz simpatične igrokaze, recitale i pjesme. Na kraju programa svi su imali priliku i uživati u mirisu i okusu kruha, raznih peciva i kolača.

OŠ *Ivan Goran Kovačić* trenutno je najbrojnija škola kada je u pitanju izborni predmet hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture, jer ga izučava gotovo 70 % škole, odnosno 135 učenika.

Ž. V.

Učenici OŠ *Ivan Goran Kovačić* iz Sonte koji pohađaju izborni predmet hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture i ove godine, 29. listopada, organizirali su manifestaciju *Dani kruha*. Za to ih je okupila i pripremila nastavnica koja predaje ovaj predmet **Tamara Kokai**, a program je održan u velikoj dvorani mjesnog Doma kulture.

Od zrna do kruha (i pizze)

Ogledni sat na temu *Od zrna do kruha* u OŠ Moša Pijade u Bregu održan je 23. listopada za učenike koji pohađaju izborni predmet hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture. Na ovome satu učenici su se na zanimljiv način upoznali s ra-

zličitim zrnevljem i plodovima te su razgovarali o tome kako nastaje kruh. U praktičnom dijelu sata učenici su se podijelili u tri skupine: jedna je izrađivala plakat, druga skupina je koristeći sličice osmislila priču o kruhu, dok su učenici 7. i 8. razreda umijesili tijesto i pripremili pizzu za sve.

U ovoj maloj školi, u kojoj ima ukupno 42 učenika, njih 21 pohađa hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture, a predaje ga učiteljica **Tamara Lerić**.

Ovom oglednom satu nazočila je i predsjednica Odbora HNV-a za obrazovanje **Nataša Francuz**, koja se aktivno uključila u sat i na kraju djeci podijelila darove.

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: **Elena Lončarević**
 IDEM U ŠKOLU: OŠ *Matko Vuković*, Subotica – 4. razred
 IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: sviram tamburu – bas-prim
 VOLIM: obitelj
 NE VOLIM: svađu
 U SLOBODNO VRIJEME: vježbam
 NAJ PREDMET: priroda i društvo
 KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: fotograf

Too
Optika

DR. TOOT

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga.
Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem višenamjenski poslovni prostor u BiH, RS Srpska, Istočno Sarajevo u centralnoj gradskoj »A« zoni na šetnici Dr. M. Lazića, veličine 100 m² + 35m², idealan za predstavništvo kompanija, organizacija ureda ili automatskih kazina iz Srbije, Hrvatske, Mađarske. Kontakt email: lindov@yahoo.com ili viber: +964-781-891-68-75.

Tražim simpatičnu i lijepu Hrvaticu za međusobno učenje hrvatskog i mađarskog jezika. Ja sam »mlad« umirovljenik, po nacionalnosti Mađar. Tel.: 061/6566-577.

Potreban konobar ili konobarica za rad u sezoni na Pelješcu. Osigurana je hrana, smještaj, plaća je po dogovoru. Kontakt osoba Jasmina Kušić +385-99-5977155.

SOMBOR - Prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025-5449220; 064-2808432.

Potrebne njegovateljice s europskim papirima za njemačku agenciju. Prijava na zdravstveno osiguranje dok radite. Ne plaćate proviziju. Plaće su za slabije znanje njemačkog jezika od 1.500 eura, a za bolje od 1.800 pa navise. Ja sam uz vas 24 sata dok ste na šteli. Sva pitanja i prijave možete poslati putem WhatsAppa ili Vibera. +381-63-708-05-60. Budite i vi dio našeg tima. Jovanka

Prodajem poljoprivredno zemljište, parcele broj 33565/1 i 33564 k.o. Donji Grad, za 8.500 eura/jutro. Kontakt 064/3758889.

Izdajem u najam poslovni prostor – 320 m², uži centar – Apatin – Ulica svetog Save 25. Pogodno za auto salon ili trgovinu. Ukupna površina s dvorišnim dijelom – 700 m² Tel: 063/738-97-85

Prodajem kuću u Mišićevu – stambeni dio 130 m², plac 2800 m², u ekonomskom dijelu ima štala, svinjac i krupara, čardak, košarnik, dvije garaže. Informacije na telefon: 064/3007614.

Prodajem nepokretnost površine 4.516 m² u Rudanovcu u okviru Nacionalnog parka »Plitvička jezera«, po cijeni od 165.829,00 eura. Informacije na telefon 063/888 71 34.

Prodajem mrežice za mlade voćke 270 komada, veličine 56 cm x 20 cm. Cijena 30 din/kom. Telefon: 064/9738601.

Prodajem plišanu otunka, strigansku maramu, tkane ponjave i pregače. Informacije na telefon 062/1789106.

Pokrajinsko tajništvo za urbanizam i zaštitu okoliša, temeljem članka 10. Zakona o procjeni utjecaja na okoliš (*Službeni glasnik RS*, br. 135/04 i 36/2009) objavljuje

OBAVIJEST

o donijetom rješenju o obustavljanju i o pristupanju izradi studije o procjeni utjecaja na okoliš

Pokrajinsko tajništvo za urbanizam i zaštitu okoliša dana 22. 10. 2024. godine donijelo je rješenje o obustavljanju postupka odlučivanja o potrebi izrade Studije o procjeni utjecaja na okoliš za projekt Izgradnje objekta za skladištenje i tretman opasnog električnog i električnog otpada na k. p. br. 33974/1 K. O. Donji grad, na teritoriju grada Subotica, pokrenut po zahtjevu nositelja projekta »SUB-REC« poduzeće za upravljanje otpadom DOO, ul. Zapadne ugarnice br 93, Subotica, u dijelu projekta koji se odnosi na tretman informatičke opreme, tretman malih kućanskih aparata i tretman velikih kućanskih aparata i o pristupanju izradi studije o procjeni utjecaja na okoliš istog projekta u dijelu koji se odnosi na degazaciju rashladnih uređaja, nositelja projekta »SUB-REC« poduzeće za upravljanje otpadom DOO, ul. Zapadne ugarnice br 93, Subotica.

Rješenje za predmetni projekt može se dobiti na uvid radnim danima od 10 do 14 sati u prostorijama Pokrajinskog tajništva za urbanizam i zaštitu okoliša, Bulevar Mihajla Pupina 16, Novi Sad (prizemlje, ured br. 46).

Zainteresirana javnost može izjaviti žalbu na donijeto rješenje u roku od 15 dana od dana objavljivanja ove obavijesti.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz Hrvatske riječi koji

VAŽI DO 05. 11. 2024.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*. Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

HRT

Emisije programa za Hrvate izvan RH emitiraju se ponedjeljkom, utorkom, srijedom i četvrtkom na Drugom programu HTV-a poslije 18 sati i to prema sljedećem rasporedu:

- ponedjeljak u 18 sati i 20 minuta – dokumentarni film o Hrvatima izvan RH
- utorak u 18 sati i 20 minuta – *Glas domovine*
- srijeda u 18 sati i 20 minuta – *Pogled preko granice* – Hrvati u BiH
- četvrtak u 18 sati i 10 minuta – *Globalna Hrvatska*

Emisije se repriziraju ponedjeljkom i srijedom (dokumentarni filmovi o Hrvatima izvan RH i *Pogled preko granice*) na HTV 4 od 20 sati i 30 minuta, a *Globalna Hrvatska* reprizira se na HTV 4 subotom u 17 sati i 10 minuta. Na satelitskom HRT Int. sve spomenute emisije prikazuju se u skladu s vremenskim zonama, a mogu se pogledati i na multimedijskoj platformi HRTi te na internetskom portalu *Glas Hrvatske*.

VINKOVAČKA TELEVIZIJA

Televizijska emisija *Hrvatska rič iz Vojvodine* u trajanju od 45 minuta, emitira se petkom od 21 sat i 45 minuta. Emisiju realizira redakcija NIU *Hrvatska riječ*.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu okoliša, Služba za zaštitu okoliša i održivi razvoj, temeljem članaka 16. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na okoliš (*Sl. glasnik RS*, br.135/04 i 36/09) objavljuje:

**OBAVIJEST O PODNIJETOM ZAHTEJEU ZA DAVANJE SUGLASNOSTI NA STUDIJU
O PROCJENI UTJECAJA PROJEKTA NA OKOLIŠ**

Nositelj projekta »VOJPUT« d.o.o., Đure Đakovića br. 10, Subotica, podnio je dana 23. 10. 2024. godine Zahtjev za davanje suglasnosti na studiju o procjeni utjecaja na okoliš projekta: »Izgradnja objekata kompleksa asfaltne baze na Bikovu«, na katastarskim parcelama br. 166 i 103/9 K. O. Bikovo, Subotica (46.00022°, 19.68047°). Zahtjev je evidentiran u pisarnici Gradske uprave Subotica pod brojem IV-08/I-501-129/2024.

Javni uvid u predmetnu Studiju može se izvršiti u Gradskoj kući u Subotici, Trg slobode br. 1, u prostorijama Službe za zaštitu okoliša i održivi razvoj, I. kat, soba 129, svakog radnog dana od 10 do 12 sati, od 4. 11. 2024. do 29. 11. 2024. godine.

Pozivamo zainteresiranu javnost da mišljenja u vezi s predmetnom studijom dostavi poštom ili osobno u prostorije Službe, najkasnije do 29. 11. 2024. godine.

Javna prezentacija Studije i javna rasprava bit će održani 3. 12. 2024. godine, s početkom u 12 sati, u Gradskoj kući u Subotici (Trg slobode br. 1, I. kat, soba 130).

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu okoliša, Služba za zaštitu okoliša i održivi razvoj, temeljem članaka 16. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na okoliš (*Sl. glasnik RS*, br.135/04 i 36/09) objavljuje:

**OBAVIJEST O PODNIJETOM ZAHTEJEU ZA DAVANJE SUGLASNOSTI NA STUDIJU
O PROCJENI UTJECAJA PROJEKTA NA OKOLIŠ**

Nositelj projekta Tahir Đukatani, Donska 19, Subotica, podnio je dana 23. 10. 2024. godine Zahtjev za davanje suglasnosti na studiju o procjeni utjecaja na okoliš projekta: »Izgradnja objekta za privremeno skladištenje neopasnog otpada«, na katastarskoj parceli br. 23144/1 K. O. Stari grad, Subotica (46.12416°, 19.61326°). Zahtjev je evidentiran u pisarnici Gradske uprave Subotica pod brojem IV-08/I-501-128/2024.

Javni uvid u predmetnu Studiju može se izvršiti u Gradskoj kući u Subotici, Trg slobode br. 1, u prostorijama Službe za zaštitu okoliša i održivi razvoj, I. kat, soba 129, svakog radnog dana od 10 do 12 sati, od 4. 11. 2024. godine do 29. 11. 2024. godine.

Pozivamo zainteresiranu javnost da mišljenja u vezi s predmetnom studijom dostavi poštom ili osobno u prostorije Službe, najkasnije do 29. 11. 2024. godine.

Javna prezentacija Studije i javna rasprava bit će održana 3. 12. 2024. godine, s početkom u 10 sati, u Gradskoj kući u Subotici (Trg slobode br. 1, I. kat, soba 130).

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu okoliša, temeljem članaka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na okoliš (*Sl. glasnik RS*, br. 135/04 i 36/09) objavljuje:

**OBAVIJEST O DONIJETOM RJEŠENJU DA NIJE POTREBNA IZRADA
STUDIJE PROCJENE UTJECAJA NA OKOLIŠ**

Dana 30. 9. 2024. donijeto je rješenje pod brojem IV-08/I-501-103/2024, kojim se utvrđuje da nije potrebna izrada studije o procjeni utjecaja na okoliš projekta: »Izgradnja stupne trafostanice STS-50 Kraljev Brig u naselju Nosa«, na katastarskoj parceli br. 7670/9 K. O. Palić, Subotica (46.08890°, 19.86530°), podnosioca zahtjeva »Elektrodistribucija Srbije« d.o.o. Beograd, Ogranak »Elektrodistribucija Subotica«, Segedinska cesta br. 22-24, Subotica.

Zainteresirana javnost ima pravo žalbe u roku od 15 dana od dana objavljivanja obavijesti u sredstvima informiranja.

Uvid u rješenje može se izvršiti u prostorijama Službe za zaštitu okoliša i održivi razvoj (Trg slobode br. 1, Gradska kuća, I. kat, soba 129), svakog radnog dana od 8 do 14 sati.

Andrea Kopunović, maratonka

Imperativ je istrčati utrku do kraja

Prije nepunih petnaest godina majka četvero djece **Andrea Kopunović** odlučila je ozbiljnije i aktivnije baviti se trčanjem. A »inicijacija« je došla nakon jedne situacije s mlađom kćeri, kada je djevojčica potrčala na ulici a mati je nije mogla sustići. Danas je situacija posve drugačija. Mama Andreu ne može stići niti jedno dijete, jer je u međuvremenu postala maratonka. Povod našeg razgovora je upravo maratonska utrka koju je Andrea nedavno istrčala u Berlinu i njezino, sada već intenzivno, bavljenje trčanjem na duge pruge.

Prije nego stignemo do Berlina otkrijte našim čitateljima kada ste istrčali svoju prvu ozbiljniju, službenu utrku?

Kada sam živjela u Ženevi, nakon relativno kratkog aktivnijeg bavljenja trčanjem, prijavila sam se na jednu uličnu utrku od 6 km. Rekla sam kolegici kako idem pro-

bati i to je to, da se ne mislim više utrkiivati. A ona je samo prokomentirala: »Vidjet ćeš ti kada te uhvati trkački virus«. I bila je apsolutno u pravu.

Koliko je prošlo vremena do znatno ozbiljnije dionice polumaratona (21 km) nakon koje ste i formalno ušli u svijet ozbiljnog natjecateljskog trčanja?

Prvi polumaraton istrčala sam također u Švicarskoj (Ženeva) gdje sam tada živjela i tada sam, slično kao na svojoj prvoj utrci, pomislila kako je to vrhunac mogeg trčanja. Ali, onda sam pomislila kako bih mogla istrčati i cijelu maratonsku utrku.

Tri maratona

Udosadašnjoj trkačkoj karijeri Andrea Kopunović je istrčala tri maratonske utrke: Berlin (2014.), Amsterdam (2015.) i Berlin (2024.)

Eto, stižemo i do famozne kraljevske atletske discipline maratona koji predstavlja jedinstveni sportski spoj borbe sa stazom i samim sobom tijekom neprestanog trčanja na zahtjevnoj distanci od 42 km i 195 m. Kako ste Vi postali maratonka?

Isprva sam volontirala na jednoj maratonskoj utrci u Ženevi i uvidjela iz prve ruke kako to izgleda, a najviše me je dojmio izraz lica trkača i trkačica u trenutku njihovog ulaska u cilj. I jednostavno sam poželjela isto. Za moj četrdeseti rođendan (2014.) odlučila sam se počastiti nastupom na svom prvom maratonu, koji je također kao i ovaj bio u Berlinu. Rezultat i vrijeme nisu bili apsolutno bitni, jedino je imperativ bio istrčati utrku do kraja.

Deset godina kasnije, kako danas izgleda vaša maratonska i polumaratonska vizura i kako je sada, kao iskusnoj trkačici, bilo trčati isti taj maraton u Berlinu?

Nažalost, ova ljetna sezona je bila izuzetno topla i zbog ozbiljnih vrućina nisam bila u prilici obaviti kompletne pripreme, ali sam ipak odlučila otići u Berlin. Iako nisam bila ni približno spremna, uspjela sam zahvaljujući svojoj mentalnoj energiji istrčati cijelu utrku i doživjeti svu ljepotu maratonske utrke skupa s još 60.000 trkača i trkačica iz cijeloga svijeta. U tom je i glavna čar ove zahtjevnije utrke, izboriti se sa samim sobom, uživati u trčanju i pobijediti sebe, vrijeme i zadanu distancu. Iskustvo iz prijašnjih maratona uvelike mi je pomoglo.

Bliži se kraj ove godine, pa se neumitno nameće pitanje za kraj ovog razgovora: kakvi su Vaši daljnji trkački planovi?

Primarni plan za 2025. godinu je nastup na još jednom maratonu, a jako bih voljela da to bude u Rimu. Nisam se, istina, još prijavila, ali je u planu. A do tada ću trčati druge utrke na manjim distancama od 5 ili 10 km.

D. P.

KOŠARKA

Nova pobjeda *Spartaka*

Subotički ABA ligaš momčad *Spartak Office Shoes* svladao je uvjerljivo *Mornar* iz Bara (85:64) i potvrdio kako će domaći teren u dvorani kod Dudo-ve šume biti njegova velika prednost. Na tablici košarkaške regionalne lige Subotičani se nalaze na visokom 7. mjestu s 50 posto uspješnosti nakon šest odigranih prvenstvenih kola (3-3). U sljedećem kolu *Spartak* gostuje u Splitu u ponedjeljak, 4. studenoga, a susret počinje u 19 sati.

POGLED S TRIBINA

Sigur(no)

Mala igra riječi u naslovu kolumne vjerojatno najbolje oslikava njezinu ovotjednu temu. Naime, pogotkom svoga mladoga bisera **Nike Sigura** vodeći *Hajduk* realizirao je prednost domaćeg terena, minimalno svladao *Lokomotivu* (2:1) i nastavio sigurnim pobjedničkim koracima učvršćivati svoju vodeću poziciju na tablici 1. HNL. A s obzirom kako je prvi pratitelj *Rijeka* neočekivano remizirala s *Varaždinom* (1:1), dok je branitelj naslova *Dinamo* još neočekivanije poražen od *Osijeka* (2:4) na svom Maksimiru, *bili* su još više uvećali svoju bodovnu prednost. Nakon 11 odigranih prvenstvenih kola **Gattusova** momčad bježi Riječanima velikih 6, a Zagrepčanima još većih 7 bodova. Posve suprotno u odnosu na

prošlo prvenstvo, u kojemu je *Hajduk* također bio najbolji u jesenskom dijelu a potom sve prosuio u proljetnom nastavku, ove sezone Splitski igraju mnogo sigurnije (osobito u duelima protiv tzv. manje zvučnih rivala) i nadasve discipliniranije. Veliku zaslugu ima talijanski stručnjak koji je svojoj momčadi uspio usaditi sve svoje nekadašnje igračke vrline. Pritom nemojmo zaboraviti kako se ipak radi o nekadašnjem svjetskom prvaku (2006.) i dugogodišnjem nogometašu čuvenog AC *Milana* (1999.-2012). Upravo **Rinova** (Gattusov nadimak) igračka veličina, ali i sada već solidan trenerski staž (*Sion*, *Palermo*, *Milan*, *Napoli*, *Valencia*, *Olympic Marseilles*) zrače sigurnošću, kako *Hajdukovoj* momčadi tako i cijeloj *biljoj* navijačkoj armiji koja ponovno sanja isti, sada već dvadesetljetni san naslov prvaka Hrvatske.

D. P.

Umotvorine

- I za kolebanje se treba odlučiti.
- Čestitost strepi i kada je pohvale.
- Nitko ne može dugo nositi masku.

Vicevi, šale...

- E, znaš li tko mi je poslao poruku?
- Nemam pojma...
- Pa lupi...
- Koji Lupi?

Davi se turist u moru i zapomaže:

– Help, help!

Na obali sjedi mještalin i doviknu mu:

– Bolje da si učio plivati nego što si učio engleski!

Aforizmi

Mali čovjek uspravno hoda i misli da je velik, a veliki se sagne ako je u njegovom interesu.

Kom' se smrke, tom' i svane pod uvjetom da ne upadne u medijski mrak.

Sve što se mjeri, to je točno mjerljivo, samo je pravda nemjerljiva i rastegljiva.

Aforizmi Stjepana Volarića

Vremeplov – iz naše arhive

Svi sveti u Lemešu 2018.
foto: Ivan Horvat

Didine pripovitke (iz knjiga Balinta Vujkova)

Zbojnik

Junak jedan vrli je cestoval. No, je išal cestom, je išal, već mu je glava bila pomutena od cestovanja, kad je došal g jednoj gori velikoj i sustrl žubracka. Ta je imal pripraveno muku, jajca, tu junaka mrvičku pogosti, tu si vipiju, ponuknu se, pag je se žubrack pital:

– Kamo ideš?

– Pro sriću, idem skusovat svit.

– Idi kamo očeš len ne hodi va tu goru, lebo tu su zbojnik.

– Ale ne šali!

– No, no, ne šalim, su, su!

– To su zli ludi?

– No, zli, zli, su, su! Imaju va jaskini zlata, strebra, a šeličega, lebo koga su popali sakoga su obrali a zabili, a tebe budu zabit. Imaju jednu zahradu, va voj zamak, na zamku kohuta. Ta kohut spiva kad človik ide pag zbojnik ga zabiju.

Ale junak ni imal straha:

– Kaj budu mene zabili?! Mene se more len z medom mastit a z mukom da posiplu, od mene ne more se dostat ništ.

On je si zel, je si oblikal kapucinske šate.

Žubrack je se pital:

– Kaj očeš?

Junak šali:

– Kaj se more. No, saki se obliče kotera kaj ima.

Kad je došal va tu zahradu g zamku je bilo jedenast ur večer. On je došal a kukal je kohutu:

– Ne spivaj, ne ide človik, ide kapucin. Ne spivaj, ja ću ti se tit ot-sluzit – imam ti kokoše.

No, kohut vidi svetačne kapucinske šate – ni spival. Sadaki junak ni našal nikoga len jednu staru babičku. Ni tamo ništ, len ništo voni.

– Kaj to voni?

Babička je mu povidala:

– Ale kaj ti iskaš tu, takovi vrli junak?

– Idem skusovat svit.

– No, moreš si it iskat kaj očeš, kamo očeš, len tu ne idi. Kad očeš bit živi ne noćuj tu, lebo tu su zbojnik. Tu jih je dvanact, saki ima svoju hižu, trinacti, taj najveksi ima zamak. To su zli ludi.

– Ale, babička, ja sam kapucin, ja ne znam niakovi strah.

Je bilo dvanact ur su se vrata otprle, je došal najprv ta najveksi:

– Kaj je to, do je to tu?

– Ja, dostojni pane.

– Do si ti, pro kaj si došal?

– Ja sam kapucin, ne iskam ništ, len vam povim, dostojni pane, až očete dojt va blagoslovenstvo večno se morete vispovidat. Ja ću Vam dat razgrišenje, aj priijmat. Ja len to povim, Vi morete kako Vam se lubi, dostojni pane.

No, oče on dojt va blagoslovenstvo večno, oče, oče. Si zbojnik došli su, ale najprv je rekal ta najveksi:

– Patri se meni dat priijmat.

Junak je dal nemu prvomu, a pak jedno po drugem sim. On je imal partikule z jadom napravene, kako je dal tomu prvomu ta je zaspal na večnost, tako su se si otravili, saki je bil mrtvi.

Junak rano je našal veliki kluč od jaskine – va jaskini je bilo zlata, strebra – pag je to zibral a je si to odnesal domom, sadaki je bil bogati.

Pričao Štefan Turinič, Hrvatski Grob, r. 1903. g.
Cvjetovi mećave, 1971.

Rič po rič

Piše: Željko Šeremešić

Priletači

Kako će Sisvete dojurio Marin iz Minkena. Sidimo nuz kaljau, Marin natočio kadarke pa će: »Dida, juče sam prolazio sokakem a faš Joza sidi na klupčice. Još vidi ko sokol. Spazio mi. Jel mi pripozno limuzinu jel mene kako šoferiram al skočio i skoro trčeć prid mene na drum. Mal pod limuzinu ni ošo. Šta ću, moro sam stat pa izać. Nisam tio unilazit u kuću mada j navaljivo. Izljubio mi, utrko u kuću i dono flašu nove rakije od divlje kruške, da ti ponesem, da koštaš. Moro sam mu obećat da će mo doć na divan. Ta znate kaki je on kad upre«. »Dobro si napravio«, potvrđivam. Sutra potli užine Marin upalijo limuzinu pa ošli do faš Joze. Dočekala nas baka Anka i odvela do njeg. O sidi isprid golubarnika. Bome faš Joza imo uvik najbolje golubove, letače, pertlove. Ta Joza »letač« ga od maloći zovu. Došli bliže kad gledim bolje a ono golubarnik skoro prazan, pe-šest golubova. Češe se Faš Joza iza glave. Kad nas vidio skočio ko oparit, cuje, objašnjava: »Sto ti mrča Faše, Marne, glete kaka mi nevolja zadesila, nema golubova«. Gledim, pa se i ja češem, i mene baš ne ide u glavu. On nastavlja: »Pušćo sam golubove da letu juče i gle koliko se nji vratilo. Ja mislio da sam uvik držo golubove što letu, letače a sad evo došlo da imam i priletače«. Študiram, prvi put čujem za golubove priletače pa ću sade ja: »Faše, de sad ti mene kaži šta j sad pa ovo? Prvi put čujem za ovu felu golubova što kažeš da se zovu priletači. Ta nisi vala počo take otranjivat? Jesu to kaki novi golubovi?«. Vidim i Marin vrti glavom. Ni njemu izgleda ne ide ovo sa priletačima u glavu. Faš Joza će ko iz puške: »E moj faše, to su ti oni što su ošli letit pa vidli da im je u drugom golubarniku bolje. Bolji gazda, bolji golubarnik, bolja rana, našli kaku lipšu golubicu neg u svojmu golubarniku. Bome faše jel ti to razumiš? Otranio sam je, nekat se smijat, izlego sam je koda sam ja sidio na jaja. Ta letit sam je naučio i onda sam tako odu, priletu. I to mi fala. Ta ni mi žo da j koba odnela golubove. Kadgod je znala koba što su Šunka zvali vatat, krast golubove al zbog ovog da odu. Ni mi pravo«. Mene štagod spalo na pamet pa nastavljam: »Faše pa sa tvojim golubovima pa to j isto ko i u politike. Odu. Kako se to kaže priletu ovi što su izbirniti jel digod metniti iz jednog jata u drugo. Sasu vamo, sasu tamo. Kažu di bolje tamo dužje. Ta ne znam jel se golubovi možu stidit kad odu sam tako al bome uve naše politike nema stida kad se digod prileti. To j već postalo ko Faljen Isus da se prileti u kaku drugu da kažem stranku jel kako kažu bandu. A to di si prija bio, šta si mislio, radio i divanio, to nikom ni briga«. »Bome dida vama još glava radi bolje neg najbolja singerica. Ta kod nas kad glediš taj naš golubarnik, te naše golubarnike i golubove, znate već na šta mislim, ta ne znaš ko već u koje bande ni bio. Nema tu stida ni sramote što si priletač, što si s one strane pljuvo nave pa onda došo vamo pa pljuješ nane di si bio. Golubovi su zlatni naspram ovi priletača. Golubovi se znu i vratit kad priletu kako znam al ovi nikad«, Marin će. I tako smo mi vidli faš Jozu, njegov golubarnik i letače. Mene još u glave, študiram da ovi što nisu golubovi a prileću danaske cigurno vuču kaku ohohoo hasnu od priletanja a ni ko golubovi, da priletu rad boljeg golubarnika, rane jel lipše golubice.

U NEKOLIKO SLIKA

Obnovljeno igralište u vrtiću
Marija Petković – Biser u Subotici

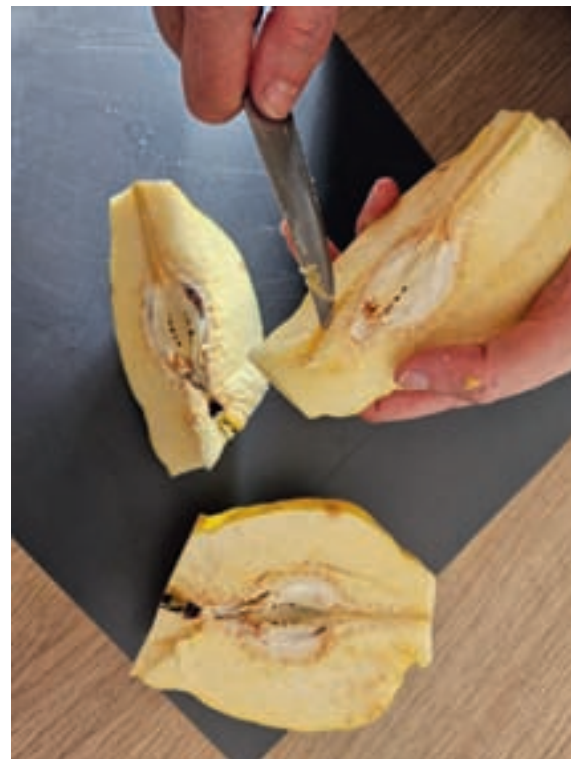

Kitnikez

Dunja je iznimno ljekovito voće jer njen plod sadrži puno vitamina i minerala, a također sadrži bjelančevine, dijetalna vlakna i ugljične hidrate kao i malo masti. Dunja poboljšava probavu, liječi anemiju i pomaže kod upale želudačne i crvene sluzokože. Koristi se cijeli plod za kompot, pekmez, džem, liker, sjemenke dunje dobre su za čaj i kao posebna poslastica – kitnikez.

Stari vojvođanski specijalitet od dunja kitnikez još se u nekim krajevima zove i sir od dunja. Pravi se od dunja i šećera. Za naš KuHaR kitnikez je pripremala **Lozika Goga Jaramazović**.

Sastojci:

1 kilogram očišćenih dunja
800 grama šećera
1 limun

Isprika

U prošlom broju *Hrvatske riječi* u rubrici KuHaR objavili smo recept za pripremu pekmeza od šipka, koji je pripremala **Lozika Goga Jaramazović**. Našom greškom pogrešno je navedeno ime, pa se ispričavamo Loziki Jaramazović i čitateljima.

Priprema:

Dunje dobro oprati, obrisati, očistiti od sjemenki (ne treba gultiti koru samo očistiti fleke ako ih ima na kori) i isjeći na sitnije kockice. Staviti dunje u posudu i prelići vodom samo toliko da ogreznu, kuhati oko 20 minuta do pola sata, dok dunje ne omekšaju. Kada su skuhanе treba odlići vodu, odnosno tekućinu od kuhanja a dunje ispasirati da se dobije gusta kaša. Suvremenim kućanicama posao može olakšati štapni mikser.

U ispasiranu masu dodati šećer, sok a može i rendana korica od limuna, pa staviti da se kuha; stalno miješati kuhačom da ne zagori. Kuhati oko sat vremena, ima kada treba i više, a dok se masa ne zgusne i kuhača ostavlja trag po posudi.

Skuhani kintnikez se razlije i izravna u tepsiji na otprilike 1 do 1,5 cm debljine. Tepsija prethodno može biti pokvašena hladnom vodom, premazana uljem, a sada se može staviti papir za pečenje. Ostavi se na sobnoj temperaturi da se hladi i dobro stegne poput pudinga. Sutradan se prevrće na papir, koji je na drugoj strani tepsije ili tacne i tako se ostavi da stoji još dva dana. Poslije nekoliko dana se reže na željene komade, suši se još nekoliko dana te poslaže u razne kutijice, dijeli prijateljima i isto tako ostavlja u hladnoj prostoriji i služi gostima ili je vrlo interesantan kada se nosi kao poklon.

Može se izliti i u razne kalupe za kolače ili modle za kuglof, mafine ili srneća leđa.

Gotovi komadići kintnikeza mogu se uvaljati u prah šećer, žuti ili smeđi šećer.

KuHaR tradicijskih jela pripremamo uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Liker od dunja

Uz kintnikez vam preporučamo i liker od dunja, također po receptu Lozike Goge Jaramazović.

1 kg očišćenih neoguljenih dunja, 1 litra rakije (loza ili najbolje jabuka), 500 g šećera i pola litre vode.

Očišćene i sitno isjeckane dunje staviti u veću teglu te prelići s rakijom. Ostaviti na hladno i tamno mjesto, svakodnevno promućkati i nakon šest tjedana procijediti te dodati ohlađen sirup od šećera i vode.

Može se dodati još i razno voće – recimo suho voće (orasi, lješnjaci, brusnica, suho grožđe – oko 100 grama dodaje se deset minuta pred kraj kuhanja pirea od dunja, dok se svježije voće poput višanja, malina, kupina, šljiva dodaje prilikom pasiranja), te se zajedno ispasira s dunjama i kuha do željene gustine.

5plus

JEDNOM POLISOM pokrijte 5 rizika

Osigurajte sebe, svoj automobil i putnike u njemu samo jednom polisom

Maksimalan oprez u vožnji, briga o automobilu i ljudima u njemu nekada nisu dovoljni da nas zaštite od nepredviđenih okolnosti poput kvara vozila, loma stakala i prirodnih rizika. Bilo da ste na odmoru ili službenom putovanju, uz polis **Paket 5+ Milenijum osiguranja** nećete morati da brinete zbog okolnosti koje nisu pod Vašom kontrolom.

Ovom polisom osiguravate se od **pet najčešćih rizika** i obezbediti:

1. Osiguranje od loma stakala na putničkom vozilu;
2. Osiguranje putničkog vozila od oštećenja usled prirodnih rizika;
3. Osiguranje lica u putničkom vozilu od posledica nesrećnog slučaja – nezgode;
4. Pomoć na putu;
5. Zamensko vozilo.

MILENIJUM OSIGURANJE

Vreme je da odabiremo naš izbor

www.mlos.rs

011/ 715 23 00

FREKVENCJE:

NOVI SAD 90,0 MHz

SUBOTICA 90,7 MHz

SOMBOR 95,7 MHz

NIŠ 102,7 MHz

www.radiomarija.rs

@Radio.Marija.Srbije

@radiomarijasrbije

KONTAKT:

Ured: 024/600-099

Program: 024/600-011

SMS: 063/598-441

Slušajte nas i na aplikacijama:

Radio Marija Srbije

Radio Maria play

RADIO MARIJA

Kršćanski glas u vašoj kući!

ILI-ILI

AKCIJA

Priključenje **BESPLATNO**

+ Birate između:

- 6 meseci po **1 dinar** ili
- 12 meseci sa **50% popusta**

**Astra
Telekom**

011 44 22 009

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata
poziva Vas na

KONCERT

Tamburaški troplet vojvođanskih Hrvata

Velika dvorana HKC-a „Bunjevačko kolo“
Subotica (Preradovićeve 4)

četvrtak, 7. 11. 2024. s početkom u 19 sati

U programu nastupaju:

HGU „Festival bunjevački pisama“ Subotica

Solisti:

Marija Kovač, Subotica

Tamara Štricki Seg, Subotica

Marko Grmić, Tavankut

Josip Francišković, Subotica

Anita Đipanov Marijanović, Monoštor

Marija Francuz, Monoštor

Stanka Čoban, Bač

„Kraljice Bodroga“ Monoštor

*Šokci, Bunjevci i Srijemci: bečarac, kolo, tambura, pisma
– naša nematerijalna kulturna baština!*